

Kuntoutussäätiö

KUNTOUTUSSÄÄTIÖN TYÖSELOSTEITA
WORKING PAPERS 68/2023

Osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä edistävät keinot – katsaus viimeaikaisiin tutkimuksiin

Kirjallisuuskatsaus

Eva Paakkanen, Marja Heikkilä, Timo Ilomäki ja Riikka Shemeikka

Kuntoutussäätiö

Osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä edistävät keinot – katsaus viimeaikaisiin tutkimuksiin

Kirjallisuuskatsaus

Eva Paakkanen, Marja Heikkilä,
Timo Ilomäki ja Riikka SHEMEIKKA

Kuntoutussäätiön työselosteita 68/2023

Paakkanen Eva, tt, MSc (in OT), TtM-opiskelija (Turun Yliopisto)
Heikkilä Marja, Tft, TtM, AmO, tutkija, työurien rakentaja (Kuntoutussäätiö)
Ilomäki Timo, VTM, TtM, tutkija (Kuntoutussäätiö)
Shemeikka, Riikka, dosentti, VTT, FM, johtaja, tutkimus ja kokeilut (Kuntoutussäätiö)

Julkaisija:
Kuntoutussäätiö
Pakarituvantie 5
00410 Helsinki

© Kuntoutussäätiö
www.kuntoutussaatio.fi

Helsinki 2023
ISSN 0784-2333 (Painettu)
ISSN 2342-4125 (Verkkójulkaisu)
ISBN 978-952-7330-20-3
ISBN 978-952-7330-19-7 (pdf)

Kannen kuva: Kuntoutussäätiön digipajan kuvapankki
Taitto: Oskari Huolman

Sisällys

Esipuhe	6
1. Johdanto	7
1.1. Osatyökykyisten henkilöiden työllisyystilanne	8
1.2. Osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä edistäviä keinoja Suomessa	8
1.3. Esimerkkejä ajankohtaisista osatyökykyisten työllisyyden edistämisen kansallisista ohjelmista ja kokeiluista	9
2. Selvityksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	10
3. Menetelmät	10
3.1. Tietokannat ja hakustrategia	11
3.2. Hakutermit ja -lausekkeet.....	11
3.3. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit.....	11
3.4. Aineiston analyysi.....	12
4. Kirjallisuuskatsauksen tulokset.....	14
4.1. Työhön ja työpaikkaan liittyvät keinot	14
4.1.1. Työn muokkaus.....	14
4.1.2. Työyhteisön tuki.....	15
4.2. Työhön liittyvien taitojen harjoitteluun perustuvat kuntoutusinterventiot.....	16
4.3. Nuorille suunnatut siirtymävaiheen interventiot.....	17
4.4. Työtoiminta	17
4.5. Uudelleen koulutukseen perustuvat interventiot.....	18
4.6. Tuettu työllistyminen (supported employment).....	18
4.6.1. IPS-mallin mukainen työhönsijoittaminen ja tuki.....	21
4.6.2. Tuetun työllistymisen toimenpiteiden kustannusvaikuttavuus	22
4.7. Täydennetty tuettu työllistyminen	23
4.8. Palkkatuki ja muut taloudelliset kompensatiokeinot.....	23
4.9. Muut palvelut ja keinot.....	24

5. Katsaus kotimaisiin hankkeisiin ja raportteihin	25
5.1. Pohjoismaiset palveluintegraatiomallit	25
5.2. Työkykykoordinaattoritoiminta.....	26
5.3. Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP).....	27
5.4. RATKO – työyhteisölähtöinen ja osallistava työllistämisen valmennusmalli	28
5.5. Tie työelämään -Verkkopalvelu	29
5.6. Palkkatuen vaikuttavuus Suomessa	29
6. Yhteenvedo ja johtopäätökset	30
6.1. Yksilöllinen työllistymisen tuki.....	30
6.2. Moniammatillisen yhteistyön ja palveluintegraation merkitys	31
6.3. Osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen edistäminen yhteiskunnallisessa kontekstissa	32
6.4. Osa tukimuodoista saattaa haitata työllistymistä.....	32
6.5. Tämän kirjallisuuskatsauksen rajoitukset	33
7. Jatkotutkimusehdotuksia	34
8. Lopuksi	35
9. Lähteet	36
Liitteet	43
Liite 1 – Hakulausekkeet ja -tulokset eri tietokantoihin	43
Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista.....	46

Esipuhe

Osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen tukeminen on ollut Suomessa keskeinen teema jo usean hallituskauden ajan. Tasavertaiset työllistymisen mahdollisuudet ovat myös monen järjestön toiminnan tavoitteena, ja oikeus työhön on yksi perustuslakiimme kirjatusta perusoikeuksista. Tutkimusten perusteella tiedämme, että osallisuudella työelämään on merkitystä niin yksilön terveyden ja hyvinvoinnin, kuin koko yhteiskunnankin kannalta.

Julkinen sektori, järjestöt ja monet muut toimijat kehittävät ja soveltavat erilaisia toimenpiteitä ja keinoja osatyökykyisten tai muuten vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymisen tueksi. Sekä inhimillisestä että taloudellisesta näkökulmasta tarvitaan tutkittua tietoa siitä, millaiset keinot ovat vaikuttavia työllistymistavoitteiden saavuttamiseksi.

Tämän selvityksen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, minkälaisen toimenpiteiden on viimeaikaisissa kansainvälisissä tutkimuksissa todettu olevan vaikuttavia osatyökykyisten työllistymisen edistämisessä. Selvityksessä tarkastellaan myös kotimaisia raportteja aiheesta ja kuvataan sitä, millaisia kokemuksia osatyökykyisten työllistymistä edistävästä toimenpiteistä on Suomessa. Selvitys on tehty Kuntoutussäätiön näyttöön perustuvan vaikuttamistyön tueksi. Se on toteutettu osana Turun Yliopiston Hoitotieteen laitoksen korkeakouluharjoittelua, tiiviissä yhteistyössä Kuntoutussäätiön työelämäasiantuntijoiden kanssa.

Pääosan selvityksestä on tehnyt TtM-opiskelija Eva Paakkanen, joka suunnitteli kirjallisuuskatsauksen analyysin ja toteutti tiedonhaun kansainvälisten tutkimusartikkeleiden osalta. Kirjallisuuskatsauksen analyysin hän toteutti yhdessä Kuntoutussäätiön tutkijoiden, etenkin tutkija, työurien rakentaja Marja Heikkilän ja tutkija Timo Ilomäen kanssa. Eva Paakkanen on kirjoittanut raportista pääosan, etenkin osiot, jotka kuvaavat kansainvälisiin tutkimusartikkeleihin pohjautuvan kirjallisuuskatsauksen menetelmiä, tuloksia ja johtopäätöksiä. Marja Heikkilä osallistui työn ohjaamiseen, aineiston analyysiin sekä tekstin kommentointiin ja kirjoittamiseen. Hän on kirjoittanut etenkin katsasta kotimaisista hankkeista ja raporteista, mutta osallistui myös muiden osioiden kirjoittamiseen. Timo Ilomäki on osallistunut työn ohjaamiseen etenkin kirjallisuuskatsauksen menetelmien osalta sekä koko raportin kirjoittamiseen ja kommentointiin. Tutkimus ja kokeilut -yksikön johtaja Riikka Shemeikka on osallistunut työn suunnitteluun, sen eri vaiheiden ohjaamiseen, tekstin kommentointiin sekä raportin eri osioiden ja etenkin johdantoluvun kirjoittamiseen. Lisäksi kiitämme tutkija, TtM Julia Anttilaista, joka oli mukana selvityksen alkuvaiheen toteutuksessa, tutkija VTM, M.Sc. in Epidemiology Ari-Pekka Sihvosta, joka luki ja kommentoi käsikirjoituksen sekä markkinointiviestijä Oskari Huolmania, joka taittoi julkaisun.

Tätä esipuhetta kirjoitettaessa eduskuntavaalit ovat parin kuukauden päässä ja uusi hallituskausi ohjelmineen lähestyy. Osatyökykyisten työllistymismahdollisuuksien edistäminen tulee todennäköisesti jälleen olemaan osa hallituskauden tavoitteita. Toivottavasti tämä katsaus tutkitusti työllistymistä tukevista keinoista on hyödyllinen tulevia toimenpiteitä pohdittaessa ja auttaa yhä useampia henkilöitä pääsemään mukaan työelämään.

Helsingissä 15.2.2023

Riikka Shemeikka ja Eva Paakkanen

1. Johdanto

Työllisyysasteen nostaminen ja työurien pidentäminen ovat olleet Suomen viimeisimpien hallituskausien keskeisiä tavoitteita. Tällä on pyritty turvaamaan julkisen talouden kestävyys väestön ikääntyessä (Valtioneuvosto 2019). Lisäksi viime vuosina huoltosuhteen näkökulmasta huolta on tuottanut myös syntyvyyden lasku, joka tosin koronaepidemian aikana kääntyi hienoisesti kasvuksi (Tilastokeskus 2021). Nykyisen hallituksen talous- ja työllisyyspolitiikan tavoitteena on, että normaalin kansainvälisen ja siitä heijastuvan kotimaisen talouskehityksen oloissa työllisyysaste saavuttaa 75 prosentin tason 15–64-vuotiaiden ikäryhmässä vuonna 2023. Laskennallisesti tämä tarkoittaa työllisten lukumäärän kasvua 60 000 hengellä valtiovarainministeriön kevään 2019 ennusteeseen verrattuna. (Valtioneuvosto 2019.)

Pidemmillä aikavälillä julkisen talouden kestävyys edellyttää tätäkin korkeampaa työllisyyttä, minkä vuoksi kiinnitetään huomiota toimiin, joiden työllisyysvaikutus näkyy vasta viiveellä. Korkea työllisyys edellyttää hyvin toimivia työmarkkinoita ja aktiivista työllisyyspolitiikkaa sekä erityisesti vaikeasti työllistyvien työmarkkinoille pääsyn tukemista. Suurin potentiaali työllisyyden kasvussa on niissä ryhmissä, joissa työllisyys on nyt matalaa joko työttömyyden tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen takia. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi ikääntyneet, pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, osatyökykyiset, vammaiset ja osa maahanmuuttajataustaisista (Valtioneuvosto 2019).

Vuonna 2021 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä jatkoi laskuaan. Työeläkejärjestelmästä siirtyi työkyvyttömyyseläkkeelle Eläketurvakeskuksen mukaan 17 500 henkilöä vuonna 2021, kun vuonna 2020 siirtyneitä oli ollut noin 19 100, mikä oli sekin ollut tuhat vähemmän kuin edellisenä vuonna. Tämä muutos liittyy todennäköisesti koronaepidemiaan ja tilanne saattaa tasoittua myöhemmin. Yleisin syy jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle oli vuonna 2021 edelleen mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt (33 %), lähes yhtä yleinen syy olivat tuki- ja liikuntaelinsairaudet (32 %). Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen vähentyi molemmissa edellä mainituissa sairauspuoryhmissä. Vuoden 2021 lopussa työeläkelakien mukaisella työkyvyttömyyseläkkeellä oli ennakkotietojen mukaan 125 000 henkeä. (ETK 2021, 2022.)

Sen lisäksi, että osatyökyisten henkilöiden työllistymismahdollisuudet ovat tärkeitä heidän tasa-arvoisten oikeuksiensa ja yhteiskuntaan osallistumisen näkökulmasta, on osatyökyisten työllistymisellä siis merkitystä myös yhteiskunnallisten työllisyystavoitteiden saavuttamisessa. Esimerkiksi TE-toimistojen rekistereissä olevien, ajankohdasta riippuen noin 30 000 työttömän osatyökyisen työnhakijan työllistyminen olisi jo huomattava askel hallitusohjelman määrällisten tavoitteiden saavuttamiseen. Lisäksi on myös osatyökyisiä henkilöitä, jotka toivoisivat pääsevänsä mukaan työelämään ja joilla olisi sopivilla toimenpiteillä tuettuna mahdollisuus työllistyä, mutta jotka eivät ole rekisteröityneet työnhakijoiksi.

Osatyökyisyysdellä ei ole yhtä vakiintunutta määritelmää, mutta osatyökyisenä voidaan pitää henkilöä, jolla on käytössään osa työkyvystään. Osatyökyisyys on yksilöllistä ja sidoksissa muun muassa työhön ja työn vaatimuksiin. Osatyökyisyyden taustalla voi olla monenlaisia tekijöitä: osatyökyisiä voivat olla esimerkiksi henkilöt, joilla on jokin vamma tai pitkäaikaissairaus. He voivat olla myös toipumassa vakavasta sairaudesta tai he ovat kokeneet elämänsä kriisin. Osatyökyisiä ovat myös työttömät henkilöt, joiden työ- ja toimintakyky on alentunut vamman, sairauden tai sosiaalisten syiden, kuten pitkään jatkuneen työttömyyden takia. Yksilön työkyky vaihtelee elämän eri vaiheissa ja osatyökyisyys voi olla myös tilapäistä. Jos terveys ja muut yksilölliset tekijät ovat tasapainossa työn vaatimusten kanssa, henkilöä ei pidetä osatyökyisenä vaan työkykyisenä (Mattiila-Wirola & Tiainen 2019).

1.1. Osatyökykyisten henkilöiden työllisyystilanne

Osatyökykyisillä henkilöillä on usein vaikeuksia työllistyä. Työttömyys on tilastollisessa yhteydessä useisiin terveysongelmiin sekä valikoitumisen että työttömyydestä johtuvien vaikutusten vuoksi. Koska työttömyys voi lisätä useiden ongelmien kasautumista, on yksilöiden hyvinvoinnin kannalta tärkeää löytää keinoja osatyökykyisten työmarkkinaosallisuuden edistämiseksi. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien edellytyksiä työllistymiselle tulisi toki parantaa myös työllisyysasteen nostamisen näkökulmasta. Osatyökykyisten työllistymiseen panostaminen toimiikin investointina esimerkiksi sosiaaliturvamenojen hallitsemiseksi. (Oivo & Kerätär 2018.)

TE-toimistojen tietojen perusteella osatyökykyisten työttömien lukumäärä vähentyi vuosien 2017 ja 2019 välillä (Tötterman 2020). Vuoden 2020 alkupuolella oli TE-toimistoissa edelleen noin 36 000 osatyökykyistä työtöntä työnhakijaa (Kyröläinen 2020). Korona-epidemian aikana osatyökykyisten työttömyys vaikutti ainakin aluksi lisääntyneen kaikkien työntekijöiden työttömyyttä hitaammin, mutta tämä saattaa myös johtua osatyökykyisyyden puutteellisista kirjauksista TE-toimistoissa.

Korona-epidemiasta johtuvan heikentyneen työllisyystilanteen pidemmän aikavälin vaikutus osatyökykyisten työllistymiseen jää nähtäväksi. On mahdollista, että osatyökykyisten työllistyminen vaikeutuu. Toisaalta kiristyvässä taloustilanteessa yritykset ja organisaatiot saattavat myös lisätä esimerkiksi palkkatukea saavien osatyökykyisten rekrytointeja. Voi myös olla, että ne osatyökykyiset, jotka kuuluvat riskiryhmiin, vähentävät työnhakua, eivätkä näin ollen kirjaudu työttömiksi työnhakijoiksi. On hyvä lisäksi huomioida, että kaikki osatyökykyiset eivät hakeudu työmarkkinoille. Osatyökykyisiä on mukana esimerkiksi työkyvyttömyysetuutta saavissa ja kuntoutukseen osallistuvissa. Kerätär ja Oivo (Kerätär 2016; Oivo & Kerätär 2018) ovat todenneet, että työttömien työkyvyn ongelmien tunnistaminen on heikkoa. Osa työttömistä voi olla osatyökykyisiä, vaikkei tämä ole tiedossa.

Osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden työllistymisen haasteista yksi esimerkki on se, että vammaisten palvelu- ja tukijärjestelmä koostuu eri vastuu- ja maksajatahoista. Tästä seuraava palvelujärjestelmän polkuriippuvuus aiheuttaa hankaluuksia palveluiden oikea-aikaisuudessa ja voi vaikuttaa edelleen heikentävästi työkykyyn tai työhön palaamisen mahdollisuuksiin. Lisäksi erilaiset asenteet ja ennako-oletukset muodostavat vammaisten henkilöiden kohdalla rekrytointikynnyksiä. Toisaalta vaikeasti vammaisten henkilöiden koulutustaso on matala, mikä vaikeuttaa työllistymistä yleisesti. Koska vammaisten opiskelijoiden koulutuksen keskeytykset ovat yleisiä, varsinkin siirtävävaiheissa tukitoimien on toimittava. Vammaisilla henkilöillä tulee olla yhtäläiset mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen päivittämiseen. (Kyröläinen 2020.)

1.2. Osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä edistäviä keinoja Suomessa

TE-toimistot (Työ- ja elinkeinotoimistot) tarjoavat palveluita, jotka tukevat työllistymistä ja koulutusta ammattiin. Työllistymistä edistäviä palveluita ovat esimerkiksi erilaiset valmennukset, koulutus, työkokeilu ja kuntouttava työtoiminta, joita kohdennetaan työnhakijan tarpeiden mukaan. (TE-palvelut 2021a.) Työhönvalmentaja auttaa työnhakijaa henkilökohtaisesti työn etsinnässä (TE-palvelut 2021b). TE-toimiston työkykykoordinaattori on osatyökykyisille työnhakijoille tarjottavien palvelujen asiantuntija (TE-palvelut 2021d). Oppisopimuskoulutuksella voi hankkia ammatin, syventää ammatillista osaamista tai hankkia uutta ammatillista osaamista (TE-palvelut 2021e).

TE-toimisto voi tukea myös työnantajaa, kun hän palkkaa työttömän henkilön, joka tarvitsee tavallista enemmän apua työllistymiseen. Esimerkiksi palkkatukea voidaan myöntää työttömän työnhakijan palkkakustannuksiin. (TE-palvelut 2021c.) Työolosuhteiden järjestelytukea voidaan maksaa, jos työhön palkattavan henkilön vamma tai

sairaus edellyttää esimerkiksi uusia työvälaineitä tai apua työssä toiselta työntekijältä (TE-palvelut 2021c). Työhönvalmentaja voi auttaa työnantajaa sovittamaan yhteen TE-toimiston tukia ja työllistyjän tuloja (TE-palvelut 2021c).

Kela (Kansaneläkelaitos) järjestää ammatillista kuntoutusta työttömille, opiskelijoille ja henkilöille, jotka ovat olleet työelämässä vähän aikaa. Ammatillinen kuntoutus auttaa valitsemaan sopivan ammattialan, työllistymään, pysymään työelämässä tai palaamaan sinne. Kela voi tukea myös koulutuskokeilua, koulutusta ja hankkia apuvälaineitä sekä myöntää elinkeinotukea yrityksen perustamiseen. (Kela 2021.)

Työeläkelaitosten järjestämän ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on, että työntekijä tai yrittäjä pystyy sairaudesta, viasta tai vammasta huolimatta jatkamaan työelämässä. Ammatillinen kuntoutus on ensisijainen vaihtoehto työkyvyttömyyseläkkeelle. Vuoden 2018 aikana päättyi lähes 8 000 kuntoutusta ja näistä lähes 70 % onnistui siten, että kuntoutuja palasi töihin tai aktiiviseksi työnhakijaksi. Vuonna 2018 työelämään palanneista 54 prosenttia palasi aiempaan työhönsä ja 46 prosenttia kuntoutui uuteen työhön. (Eläketurvakeskus 2019; Pekkarinen & Sohlman 2020.)

Työssä jatkamista voidaan osatyökykyisten kohdalla tukea työolosuhteiden järjestelytuen avulla. Työnantajat voivat saada tukea, mikäli palkattavan tai jo työssä olevan henkilön vamma tai sairaus edellyttää muutostöitä työpaikalla, uusia kalusteita tai työvälaineitä. Työnantajat voivat saada korvausta myös toisen työntekijän osatyökykyiselle antamasta avusta työpaikalla (TEM 2021a). Työpaikan keinoista esimiehen tuki on tutkimusten mukaan osatyökykyisten työssä jatkamisen kannalta erityisen tärkeää (Tiainen ym. 2019; Seppänen-Järvelä ym. 2015; Vuorento & Terävä 2014).

Osatyökykyisten työllistymismahdollisuuksia parantaa se, että työnantajien asenteet osatyökykyisyyttä kohtaan ovat muuttuneet myönteisemmiksi 2000-luvun aikana. Yrityksille suunnatun kyselyn mukaan työnantajat pitävät työmotivaatiota tärkeimpänä kriteerinä ja ominaisuutena, vamma tai sairaus ei ole ratkaiseva tekijä uusia työntekijöitä rekrytoidessa. (Ala-Kauhaluoma ym. 2017.)

1.3. Esimerkkejä ajankohtaisista osatyökykyisten työllisyyden edistämisen kansallisista ohjelmista ja kokeiluista

Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelma sisältää useita uudistuksia, joilla tavoitellaan konkreettisia muutoksia osatyökykyisten ja heikommassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistämiseen. Lindberg ja Pakarinen (2021) tunnistavat uudistuksissa kolme suurta kokonaisuutta: ensimmäisenä työkykyohjelma, toisena yhteiskunnallisten yritysten strategia ja osaamiskeskus sekä perustettava työllisyysyhtiö ja kolmantena työllisyyden kunkokeilu ja TE-palveluiden järjestelyvastuun siirto.

Työkykyohjelmasta vastaa ja sitä toteuttaa työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Ohjelmassa työ- ja elinkeinoministeriö kehittää osatyökykyisten työttömien ja pitkäaikaistyöttömien tukea, työhön pääsyä ja työssä pysymistä. Sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla on osatyökykyisten työkyvyn tuen palveluiden kehittäminen. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö vastaa toimenpidekokonaisuudesta, jossa työkyvyn tuen palvelut liitetään osaksi tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusta. (STM 2020.)

Osatyökykyisten henkilöiden työllistymistilanteen parantuminen on yksi tärkeimmistä tavoitteista hallituksen hyväksymässä yhteiskunnallisten yritysten strategiassa. Strategian toimeenpanemiseksi perustettiin yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskus, joka tarjoaa yrityksiin erikoistuneita neuvonta- ja ohjauspalveluita mm. niiden liiketoimintaosaamisen kehittämiseksi sekä osatyökykyisten työllistämisen lisäämiseksi. (Kostilainen & Lindberg 2021) Osatyökykyisten työllistämisen Suomen mallista on Hannu Mäkinen (2021) tehnyt selvityksen, joka on saanut vaikutteita Ruotsin Samhall-toimintamallista. Selvityksen perusteella tehdyn ehdotuksen mukaan toimintamalli olisi suunnattu

kaikkein vaikeimmassa asemassa oleville osatyökykyisille ja sen toteuttajana olisi esimerkiksi valtion liikelaitos. Sen lisäksi, että toimintamallilla on tarkoitus varmistaa tarvittavien palveluiden saatavuus osatyökykyisille henkilöille, tavoitteena olisi heidän nopea työllistymisensä liikelaitoksen sisällä tai mahdollisesti avoimille työmarkkinoille. Tavoitteena olisi myös se, että työnteosta saatava palkkataso olisi työsovimusten mukainen.

Työllisyyden kuntakokeilun tavoitteena on kehittää vaikuttavia työllistymistä tukevia palvelumalleja vahvistamalla kuntien roolia työllisyyspalveluissa. Tämä toteutetaan palvelurakenteen muutoksella, jossa sovitetaan yhteen valtion ja kuntien resursseja työllisyyspalveluiden lisäksi koulutus- sosiaali- ja terveystyöpalveluissa. (TEM 2021b) Yritysten työllistämiskynnystä pyritään madaltamaan hankinnoilla työllistämisen vauhditusohjelmalla. Sen tarkoituksena on, että julkisilla hankinnoilla tuettaisiin aiempaa paremmin osatyökykyisiä. Käytännössä ohjelma toteutuu siten, että palveluiden hankkija voi edellyttää tarjouspyynnössään, että valittu sopimuskumppani työllistää heikossa työmarkkina-asemassa olevia henkilöitä. Työllistämisen vauhditusohjelman toimeenpanosta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö ja sen toteuttaa Suomen Kuntaliitto. (TEM 2022.)

2. Selvityksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän selvityksen tarkoituksena on tuottaa kirjallisuuskatsauksen avulla tietoa siitä, minkälaisen toimenpiteiden on viimeaikaisissa tutkimuksissa todettu olevan vaikuttavia osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen edistämiseksi. Lisäksi tarkastellaan kotimaisten raporttien perusteella, millaisia kokemuksia Suomessa on osatyökykyisten työllistymistä edistävästä toimenpiteistä.

Tämä selvitys koostuu kahdesta osasta: ensimmäisessä osassa esitellään varsinainen kirjallisuuskatsaus, jonka aiheina ovat kansainväliset, vertaisarvioituidut artikkelit. Toisessa osassa esitellään sellaisten kotimaisten raporttien ja selvitysten tuloksia, joissa on käsitelty toimiviksi todettuja käytäntöjä osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi Suomessa.

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisista osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen edistämiseen tähtäävistä toimenpiteistä löytyy kotimaista tai kansainvälistä tutkimusta?
2. Minkälaiset toimenpiteet on tutkimuksissa todettu vaikuttaviksi osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen edistämiseksi?

Kotimaisten raporttien ja selvitysten osalta selvityksessä haetaan vastausta myös siihen, millaisia kokemuksia erilaisista osatyökykyisten työllistymisen edistämiseen tähtäävistä toimenpiteistä Suomessa on.

3. Menetelmät

Kirjallisuuskatsaus toteutettiin mukaillen integratiivisen katsauksen vaiheita. Integratiivinen kirjallisuuskatsaus mahdollistaa aiempien tutkimustulosten tiivistämisen ja useilla erilaisilla menetelmillä toteutettujen tutkimusartikkelien sisällyttämisen katsaukseen. Tämä on hyödyllistä, kun pyritään soveltamaan tutkittua tietoa käytäntöön. (Whittemore & Knalf 2005.)

Katsauksen teko aloitettiin tunnistamalla ongelma (problem identification) ja muotoilemalla tutkimuskysymykset, minkä jälkeen toteutettiin systemaattinen tiedonhaku (literature search). Tämän jälkeen aineisto analysoitiin luokittelua hyödyntäen (data analysis). Lopuksi tuloksista koottiin taulukko (Liite 2) sekä tässä raportissa esitetty kirjallinen selvitys (presentation). Aineistolle ei tehty varsinaista systemaattista laadun arviointia (evaluation). Tutkimustulosten luotettavuutta ja relevanssia arvioitiin kuitenkin tulosten tulkinnan yhteydessä esimerkiksi tutkimusasetelmaa ja otosta tarkastelemalla. (Whittemore & Knalf 2005.)

3.1. Tietokannat ja hakustrategia

Kirjallisuuskatsausta varten haut tehtiin systemaattisesti neljään eri kansainväliseen tietokantaan huhti-toukokuun 2020 aikana. Hauissa käytettiin Cochrane, CINAHL, Web of Science ja Scopus -tietokantoja. Tietokannat valittiin monitieteisyyttä ja -alaisuutta silmällä pitäen. Lisäksi hakua täydennettiin lokakuussa 2020 tekemällä haku kotimaisia julkaisuja kattavaan Mediciin. Tietokantahauissa kansainväliset artikkelit pyrittiin rajaamaan vuodesta 2014 alkaen julkaistuihin vertaisarvioituihin artikkeleihin jo hakuvaiheessa.

Vertaisarvioitujen tieteellisten artikkeleiden löytämiseksi ei tehty laajoja manuaalisia hakuja, Kuitenkin toimenpiteiden kustannusvaikuttavuutta käsitelleitä tutkimuksia päädyttiin ottamaan mukaan, mikäli niitä löydettiin prosessin aikana manuaalisesti esimerkiksi muiden julkaisujen lähdeluetteloista.

Kotimaisten raporttien ja selvitysten löytämiseksi haut tehtiin Google Scholar -hakukoneen avulla, sillä tarkoituksena oli löytää myös ei-vertaisarvioituja julkaisuja. Haut tehtiin yksityisellä selauksella hakujen toistettavuuden varmistamiseksi. Tähän osioon sisällytettiin myös muiden manuaalisten hakujen kautta löydettyjä dokumentteja.

3.2. Hakutermit ja -lausekkeet

Selvitystä varten tehtävissä kirjallisuushauissa käytettiin tutkimuskysymyksen kannalta tarkoituksenmukaisia termejä, jotka muodostettiin PIO/PICO-mallia (Patient, Intervention, Outcome) mukaillen. Hakulauseita varten koottiin osatyökykyisiä kuvaavia termejä (P), erilaisia toimenpiteitä ja interventioita kuvaavia termejä (I) sekä työllistymistä kuvaavia termejä (O). Koska katsauksessa ollaan kiinnostuneita etenkin interventioiden vaikuttavuudesta, lisättiin hakulausekkeisiin myös tutkimusasetelmaa kuvaavia termejä (ns. study design-termit). Lopulliset hakutermit ja hakulausekkeet määräytyivät useiden kokeiluhakujen perusteella ja hakulausekkeet muotoiltiin hakutermeistä erikseen kuhunkin tietokantaan soveltuvaksi. Hakutermit valittiin tutkijoiden yhteistyönä. Hakulausekkeet eri tietokantoihin ovat nähtävissä liitteessä 1, jossa on esitetty taulukko tietokantahauista.

3.3. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit

Kuten aiemmassa Kuntoutussäätiöllä tehdyssä aihetta käsittelevässä katsauksessa (Vuorento & Terävä 2014), sisällytettiin tähän katsaukseen laajasti erilaisia tutkimuksia, eikä aineistolle asetettu tiukkoja metodologisia kriteerejä. Tutkimuskysymyksiä tarkennettiin hakuprosessin aikana. Osatyökykyisten työssä jatkamista tukevien interventioiden tarkastelu päätettiin laajan aineiston vuoksi jättää pois tarkastelusta hakuprosessin aikana.

Mukaanottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> • julkaistu englanniksi tai suomeksi • kansainvälisestä aineistosta vertaisarvioidut tutkimusartikkelit • kotimaisista julkaisuista myös raportit ja hankekuvaukset (erillinen koonti) • käsittelee osatyökyisten työllistymisen tukemista • Kaikki tai osa tutkittavista lähtötilanteessa ilman työpaikkaa • tuloksissa tarkasteltu jonkin toimenpiteen/ toimenpiteiden vaikuttavuutta (tutkimusartikkelit) ja/tai vaikutuksia (kotimaiset raportit ja hankekuvaukset) • julkaistu vuonna 2014 tai sen jälkeen • tutkimuksen empiirinen toteutus OECD-maissa 	<ul style="list-style-type: none"> • julkaistu muulla kielellä kuin englanniksi tai suomeksi • julkaistu ennen vuotta 2014 • tukemisen keinoilla ei työelämäyhteyttä (esim. jos tarkasteltu intervention vaikuttavuutta itse koettuun työkykyyn tai muuhun toimintakykyyn) • tutkimus käsittelee jonkin muun ryhmän, kuin osatyökyisten työllistymistä tai työssä jatkamista • kansainvälisistä julkaisuista muut kuin tutkimusartikkelit • protokolla-artikkelit tai ei-tutkimusartikkelit • muut kuin OECD-maissa toteutetut tutkimukset • lääkkeen tms. vaikuttavuutta tiettyyn sairauteen arvioivat tutkimukset • suomenkielisistä julkaisuista AMK-opinnäytetyöt (myös YAMK)

3.4. Aineiston analyysi

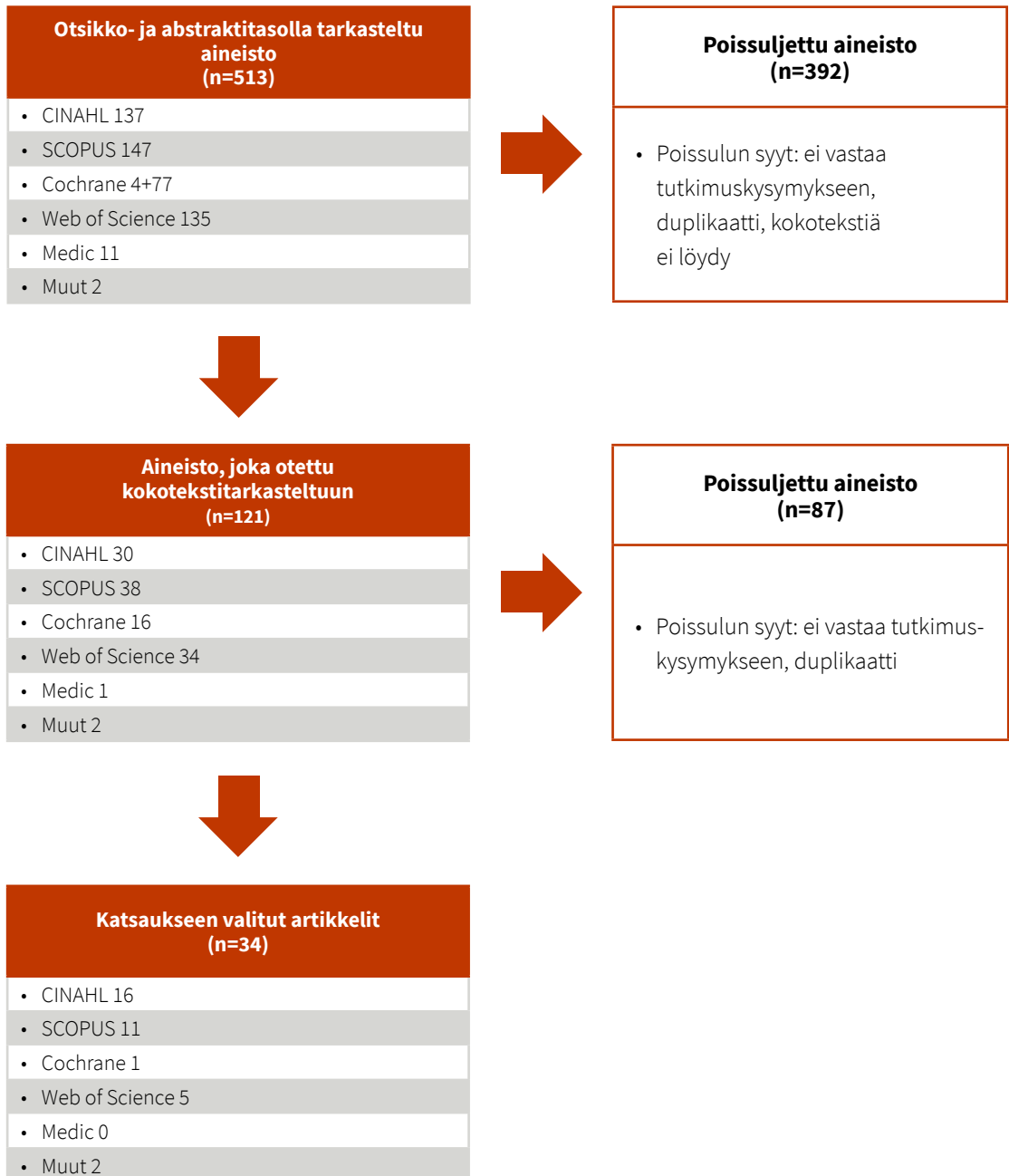
Tutkimukset käytiin ensin läpi otsikko- ja tiivistelmätasolla. Tiivistelmien perusteella mukaanotto- ja poissulkukriteerit täyttävät tutkimukset valittiin kokotekstilukuun. Lopullinen aineisto valikoitui katsaukseen kokotekstilukuun perustuen. Hakuprosessi on nähtävissä kuviossa 1.

Haut tehneen tutkijan lisäksi toinen tutkija kävi tietokantaosumat läpi otsikko- ja tiivistelmätasolla. Myös kokotekstivaiheeseen valituista tutkimuksista osan kävi läpi toinen tutkija. Tutkimuksille ei tehty erillistä laadun arviointia, mutta tuloksia tarkasteltiin muun muassa suhteessa tutkimusasetelmiin ja otoskokoon. Koska tutkimuskysymykset tarkentuivat hakuprosessin aikana, myös osatyökyisten työssä jatkamista käsitteleviä artikkeleita valikoitui kokotekstilukuun. Kyseiset artikkelit karsittiin kokotekstivaiheessa.

Katsaukseen sisällytetyt tutkimukset koottiin työskentelytaulukkoon, johon määriteltiin tutkimusten toteutusmaa, tavoite, kohderyhmä ja otos, asetelma ja pelkistettiin päätulokset katsauksen tutkimuskysymysten kannalta. Taulukkoon koottiin myös tietoja tutkimuksessa tarkastelluista toimenpiteistä ja aineistoa jaoteltiin ryhmittelemällä samankaltaisia toimenpiteitä kokonaisuudeksi. Analyysissa huomioidaan tulokset vain siltä osin, kun ne käsittelevät osatyökyisten työllistymistä.

Aineistoa luokiteltiin aluksi nojautuen osatyökyiset työssä -toimintakonseptiin ja tutkimuksissa esiintyneitä toimenpiteitä jaoteltiin työpaikan keinoihin, terveydenhuoltoon ja sosiaalipalveluihin, kuntoutukseen, koulutukseen, työvoimapalveluihin ja sosiaaliturvaan (esim. Vuorento & Terävä 2014). Koska katsaukseen valikoiduissa artikkeleissa vaikuttaviksi todetut toimenpiteet eivät kuitenkaan kaikki asettuneet edellä mainittuihin luokkiin, vaan läpileikkasivat useamman keinoluokan välillä, jaoteltiin tämän selvityksen aineisto lopulta aineistolähtöisesti seuraaviin

luokkiin: työhön ja työpaikkaan liittyvät keinot, työhön liittyvien taitojen harjoitteluun perustuvat kuntoutusinterventiot, nuorille suunnatut siirtymävaiheen interventiot, työtoiminta, uudelleen koulutukseen perustuvat interventiot, tuettu työllistyminen (supported employment), täydennetty tuettu työllistyminen, palkkatuki ja muut taloudelliset kompensatokieknot, sekä muut palvelut ja keinot. Luokittelu ja tulosten koonti tähän kirjallisuuskatsaukseen tehtiin työskentelytaulukon ja alkuperäisartikkeleiden avulla.

Kuvio 1. Vertaisarvioitujen artikkeleiden hakuprosessi kaaviona

4. Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Kirjallisuuskatsaukseen sisällytettiin yhteensä 34 vertaisarvioitua artikkelia mukaanotto- ja poissulkukriteerien mukaisesti. Lisäksi tässä selvityksessä tarkastellaan kotimaisia hankeraportteja ja muita julkaisua, joiden keskeisiä tuloksia esitellään omana kokonaisuutenaan luvussa ”Katsaus kotimaisiin hankkeisiin ja raportteihin”. Katsaukseen sisällytyneistä tutkimuksista osa käsitteli myös muita tuloksia kuin työllistymistä, mutta tässä katsauksessa tarkastelemaan otettiin vain työllistymiseen liittyvät tulokset.

Katsaukseen sisällytetyistä artikkeleista valtaosa käsitteli erilaisia tuetun työllistymisen toimenpiteitä, joissa oli keskiössä yksilöllinen valmennus. Nämä toimenpiteet olivat useimmiten *Individual Placement and Support* eli IPS-mallin mukaisesti toteutettuja. Lisäksi katsaukseen sisällytetyissä artikkeleissa tarkasteltiin taitojen harjoitteluun perustuvia interventioita, työhön ja työpaikkaan liittyviä keinoja, siirtymävaiheen interventioita, työtoimintaa, uudelleen koulutusta, taloudellisia kompensatiokeinoja sekä joitakin muita palveluita ja keinoja.

Valtaosa katsaukseen sisällytetyistä tutkimuksista oli toteutettu määrällisin menetelmin, mikä on luonnollista, sillä katsauksessa etsittiin etenkin vaikuttavuustutkimusta. Etenkin tuetun työllistymisen toimenpiteitä ja taitojen harjoitteluun perustuvien interventioiden vaikuttavuutta oli tutkittu kokeellisin asetelmin. Laadullisia tutkimuksia katsaukseen sisällytettiin yksi, sillä se sisälsi muun muassa ammatillista kuntoutusta toteuttavien organisaatioiden hyväksi havaittujen käytäntöjen tarkastelua (del Valle ym. 2014). Kymmenen (10) katsaukseen sisällytetyistä tutkimuksista oli kirjallisuuskatsauksia.

Tutkimuksista noin neljäsosa (9) oli toteutettu USA:ssa ja loput Euroopassa, Kanadassa tai Australiassa. Kirjallisuuskatsauksiin oli sisällytetty aineistoa useammista maista. Vain yksi Suomalaiseen aineistoon perustuva tutkimus (Mattila-Holappa ym. 2016) löydettiin kirjallisuushauissa sisällytettäväksi aineistoon. Lisäksi löydettiin kaksi (Nevala ym. 2015a, Nevala ym. 2019b) suomalaisten tutkijoiden toteuttamaa katsausta, joiden aineisto pohjautui kansainvälisiin tutkimuksiin.

4.1. Työhön ja työpaikkaan liittyvät keinot

4.1.1. Työn muokkaus

Osatyökyisten henkilöiden työllistymistä voidaan pyrkiä tukemaan erilaisilla työhön ja työpaikkaan liittyvillä keinoilla, joista yksi on työn muokkaaminen (job accomodations). Työn muokkaaminen voi sisältää esimerkiksi sellaisia työympäristöön ja -tehtäviin toteutettavia muutoksia, jotka mahdollistavat työhön osallistumisen (Chow ym. 2015). Työn muokkaaminen voi kohdistua yksittäiseen henkilöön tai koko organisaatioon (Nevala ym. 2015a). Työn muokkaaminen on lupaava keino työllistymisen edistämiseksi (Nevala ym. 2015a), mutta itsenäisenä toimenpiteenä työn muokkaamista käsitteleviä artikkeleita löytyi tässä katsauksessa vain kolme (Nevala ym. 2015a, Chow ym. 2015, Van Egmond ym. 2017).

Chow ym. (2015) tutkimuksessa saatiin viitteitä siitä, että työn muokkaamisella voidaan saavuttaa kustannussäästöjä, vaikka suoria johtopäätöksiä tutkimuksen perusteella ei voida tehdä. Työn muokkaaminen oli yhteydessä kuukausittaisiin säästöihin niille henkilöille maksetussa lisätoimeentulossa (Supplemental Security Income = SSI), joilla oli psyykkisestä sairaudesta johtuva toimintakyvyn alenema. Näiden säästöjen arvioitiin olevan 68 % korkeammat

kuin verrokkiryhmällä. Tämä lisätoimeentulo (SSI) on artikkelin mukaan suorassa yhteydessä palkkatuloihin. Tuloksissa todettiin myös, että ne henkilöt, joiden työtä oli muokattu, tekivät enemmän työtunteja kuin verrokkiryhmään kuuluneet. Tulokset perustuivat USA:ssa vaikuttavuustutkimuksen yhteydessä kerättyyn 987 henkilön aineistoon.

Nevalan ym. (2015a) kirjallisuuskatsauksessa löydettiin kohtalaista näyttöä sille, että tietyt työn muokkaamisen toimenpiteet edistävät työllisyyttä henkilöillä, joilla on jokin pysyvä vamma. Kohtalaista näyttöä saatiin muun muassa erilaisten ohjaustoimenpiteiden (esim. ammatillinen neuvonta, koulutus), toisilta saadun avun, sekä työaikatauluun tehtävien muutosten vaikuttavuudesta henkilöillä, joilla oli fyysisiä toimintakyvyn rajoitteita. Matalaa näyttöä puolestaan todettiin olevan sekä fyysisten että kognitiivisten toimintarajoitteiden kohdalla koordinaattoreiden (case manager) organisoimasta työn muokkauksesta. Myös Smithin ym. (2017) systemaattisessa katsauksessa todettiin esimerkiksi työpaikalle tehtävien muutosten hyödyistä olevan kohtalaista näyttöä fyysisten toimintakykyrajoitteiden kohdalla.

Nevalan ym. (2015a) kirjallisuuskatsaukseen sisältyi työllistymisen näkökulmasta yksittäinen kustannusvaikuttavuutta tarkastellut tutkimus. Katsauksessa kuvattiin, että kyseisessä Radfordin ym. (2013) tutkimuksessa aivovamman saaneista henkilöistä työn muokkausta sisältäneeseen ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneet palasivat työelämään verrokkiryhmää todennäköisemmin. Myös kokonaiskustannukset työelämään paluussa ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteiden avulla olivat näiden henkilöiden kohdalla vähäisemmät kuin verrokeilla. Nevala ym. (2015a) kuitenkin pitivät mainitun tutkimuksen menetelmällistä laatua heikkona.

Van Egmondin ym. (2017) tutkimuksessa tarkasteltiin niin sanotun terapeuttisen työnteon merkitystä työhön paluulle. Tutkimus toteutettiin Alankomaissa pitkittäisenä kohorttitutkimuksena. Terapeuttisen työn katsotaan tässä katsauksessa kuuluvan työn muokkauksen keinojen alle, sillä Van Egmond ym. (2017) kuvaavat kyseisen menetelmän sisältävän monenlaista työn muokkaamista: esimerkiksi työaikajoustoja sekä työmäärän ja -vaatimusten kasvattamista asteittain. Keskeistä heidän mukaansa on, että terapeuttisessa työssä on vähemmän velvoitteita ja stressiä aiheuttavaa toimintaa, kuin tavanomaisessa palkkatyössä. Oleellista on myös, että työnantaja on prosessissa aktiivisesti mukana. Terapeuttiseen työhön osallistuneet palasivat todennäköisemmin vuoden seurannassa palkkatyöhön kuin ne, jotka eivät siihen osallistuneet. Tutkimuksessa kuitenkin tarkasteltiin sekä henkilöitä, joilla oli työsuhde, että niitä, joilla ei ollut. Ilman työsuhdetta terapeuttiseen työhön osallistuttiin vain harvoin. Terapeuttisen työn vaikutuksesta työllistymiseen ei kyseisen tutkimuksen perusteella voidakaan tehdä selkeitä johtopäätöksiä, mutta terapeuttinen työ näyttäisi edistävän työhön paluuta etenkin tilanteissa, joissa henkilöillä on olemassa oleva työpaikka.

4.1.2. Työyhteisön tuki

Työpaikkaan liittyvistä keinoista myös työyhteisöltä saatavalla tuella saattaa olla merkitystä osatyökykyisten työllistymisen kannalta. Nevalan ym. (2015a) katsauksessa tunnistettiin työllistymisen kannalta keskeiseksi se, että vammaiset henkilöt edustivat itseään (self-advocacy) ja saivat tukea työnantajalta sekä muulta yhteisöltä. Oleellisia tekijöitä olivat myös saadun koulutuksen ja ohjauksen määrä sekä työaikataulujen ja työorganisaation joustavuus. Työtovereiden ja työnantajan asenteet, ymmärrys ja työntekijän vammaan tai sairauteen liittyvät tiedot olivat myös keskeisessä osassa työllistymisen edistämisessä. Myös Nevalan ym. (2019b) toisessa kirjallisuuskatsauksessa tunnistettiin laadulliseen aineistoon nojautuen, että vammaisten henkilöiden työllistymisen kannalta esimerkiksi työpaikalta saatu tuki ja työntekijän työn arvostaminen toimivat työllistymistä edistävinä tekijöinä.

4.2. Työhön liittyvien taitojen harjoitteluun perustuvat kuntoutusinterventiot

Useat työhön liittyvien taitojen harjoitteluun perustuvia kuntoutusinterventioita käsittelevät tutkimukset rajautuivat tämän katsauksen tarkastelusta pois, sillä niissä vaikuttavuutta oli tarkasteltu suhteessa toimintakykyyn eikä niinkään työllistymiseen. Viimeaikaisissa tutkimuksissa on kuitenkin saatu viitteitä siitä, että suoraan työllistymistä edistäviä keinoja voivat olla ainakin kognitiivinen kuntoutus yhdistettynä ammatilliseen kuntoutukseen (O'Connor ym. 2016), erilaiset toimintaterapian alaan kuuluvaksi katsottavat interventiot (Smith ym. 2017), psykoterapiat etenkin työpainotteiseen interventioon yhdistettynä (Mattila-Holappa ym. 2016 ja kognitiivis-behavioraalinen harjoittelu (Dibben ym. 2018). Interventioiden kustannusvaikuttavuudesta löytyy vain vähän tietoa (esim. Dibben ym. 2018).

Kognitiivisen kuntoutuksen vaikuttavuudesta saatiin viitteitä O'Connorin ym. (2016) pilottitutkimuksessa. Työllistyminen oli 12 kuukauden seurannassa todennäköisempää kognitiiviseen kuntoutukseen osallistuneilla kuin verrokeilla. Tutkimuksessa kognitiiviseen kuntoutukseen sisältyi sellaisten kompensatiokeinojen harjoittelua, joiden tarkoituksena oli tukea selviytymistä työympäristössä kognitiivisten vaikeuksien kanssa. Lisäksi interventio sisälsi niin sanotun epäedullisen käyttäytymisen kontrollointia sekä sellaisten taitojen harjoittelua, joiden avulla tähdättiin positiivisten suhteiden vahvistamiseen työtovereiden ja esimiehen kanssa. Intervention aikana toteutettiin sekä tapaamisia kognitiivisen kuntoutuksen ammattilaisen kanssa että tietokoneella tehtäviä omatoimisia harjoitteita. Verrokkiryhmä osallistui vain ammatilliseen kuntoutukseen ja sai terapiaa, joka ei sisältänyt taitojen harjoittelua. Osallistujat olivat veteraaneja, joilla oli lievä traumaattinen aivovamma sekä mielenterveyden häiriö. Pilottitutkimuksen otos oli kuitenkin pieni (N=18) eivätkä tulokset olleet tilastollisesti merkitseviä.

Mattila-Holapan ym. (2016) rekisteritutkimuksessa tarkasteltiin 1 163 kuntoutussuunnitelmaa ja niissä esiintyvien työpainotteisten ja psykoterapiainterventioiden yhteyttä työllistymiseen mielenterveyden häiriöön perustuvalla kuntoutustuella olevilla nuorilla aikuisilla. Tutkimuksessa todettiin, että viiden vuoden seurannassa työllistymiseen olivat yhteydessä etenkin sellaiset kuntoutussuunnitelmat, jossa yhdistyivät psykoterapiainterventio ja työpainotteinen interventio. Työpainotteiset interventiot tarkoittivat kyseisessä tutkimuksessa moniammatillista työkyvyn arviointia, erilaisia kuntoutuskursseja ja muuta harjoittelua, työssä tapahtuvaa kuntoutusta (esim. työkokeilut) sekä sosiaalista kuntoutusta. Tutkimuksessa kuitenkin todettiin, että aineistossa vain murto-osalla nuorista oli suunnitelmassaan tällainen työorientoituneiden interventioiden ja psykoterapian yhdistelmä. Tutkimuksessa todettiin myös, että psykoterapiaintervention sisältyminen suunnitelmaan oli yhteydessä varhaisempaan työllistymiseen. Työpainotteisista interventioista samantapainen yhteys työllistymiseen todettiin olevan kuntoutuskursseilla ja muulla harjoittelulla, mutta tulosten perusteella arveltiin, ettei vaikutus työllistymiseen ole pitkäkestoinen.

Suijkerbuijkin ym. (2017) systemaattisessa Cochrane-kirjallisuuskatsauksessa työtä edeltävä kognitiivinen tai sosiaalisten taitojen harjoittelu (prevocational training) ei kuulunut työllistymisen kannalta tehokkaimpiin toimenpiteisiin henkilöillä, joilla oli vakava mielenterveyden häiriö. Sen kuitenkin havaittiin olevan tehokkaampaa kuin pelkkä psykiatrinen hoito. Smithin ym. (2017) systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa, jossa tarkasteltiin erilaisia toimintaterapian alaan kuuluvia interventioita, todettiin mielenterveyskuntoutujien kohdalla vahvaa näyttöä sosiaalisten taitojen harjoittelusta työllistymistä ajatellen. Dibbenin ym. (2018) kirjallisuuskatsauksessa löydettiin tukea muun muassa moniammatillisen, kognitiivis-behavioraalista harjoittelua ja työhön suuntautuvia interventioita sisältävien kokonaisuuksien vaikuttavuudesta työllistymisen näkökulmasta henkilöillä, joilla oli tuki- ja liikuntaelinsairauksia, erityisesti alaselkikipua. Mainittujen toimenpiteiden kustannusvaikuttavuudesta oli kuitenkin toistaiseksi vähemmän näyttöä.

Toimintaterapian alaan kuuluvia interventioita käsittelevässä katsauksessa todettiin myös kognitiivisen toimintakyvyn rajoitteiden ja autismikirjon häiriöiden kohdalla kohtalaista näyttöä työharjoittelusta/ työsimulaatiosta sekä avustavan teknologian hyödyntämisestä. Niillä henkilöillä, joilla oli neurologisia, kognitiivisia toimintakyvyn rajoitteita, kahdenkeskinen interventio oli tehokkaampaa kuin ryhmämuotoinen toiminta. (Simth 2017.)

4.3. Nuorille suunnatut siirtymävaiheen interventiot

Koulutuksen merkityksestä nuorten osatyökykyisten työllistymisessä, sekä niin sanotuista siirtymävaiheen interventioista, joissa kouluikäisiä nuoria valmistellaan työelämään, löytyi vain vähän tutkimustietoa. Esimerkiksi Westbrook ym. (2015) eivät siirtymävaiheen interventioita autismikirjon henkilöillä kartoittaneessa kirjallisuuskatsauksessaan löytäneet aiheesta ainuttakaan tutkimusta. Kaya ym. (2016) kuitenkin totesivat rekisteriaineistoon perustuvassa tutkimuksessaan, että ammatillisen kuntoutuksen palveluita saaneiden autismikirjon nuorten työllistyminen oli sitä todennäköisempää, mitä korkeampi koulutus heillä oli.

Nevala ym. (2019b) puolestaan totesivat kehitysvammaisten työllistymiseen vaikuttavia interventioita kartoittaneessa katsauksessaan, että toisen asteen ja sen jälkeinen koulutus (secondary education ja post-secondary education), joka sisältää erilaisia henkilökohtaisen tuen palveluita ja työharjoittelua, lisäsi kehitysvammaisten työllistymistä siirtymävaiheessa. Tulos perustui katsauksessa esiteltuihin kohorttitutkimuksiin. Samassa katsauksessa todettiin laadulliseen aineistoon perustuen, ettei koulujärjestelmässä aina tunnusteta kehitysvammaisten omia toiveita ja tarpeita ja että näitä henkilöitä ohjataan usein niin sanottuihin perinteisiin palveluihin, kuten työtoiminnan pariin. Tämän todettiin haittaavan kehitysvammaisten työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

Ipsenin ym. (2019) rekisteriaineistoon perustuvassa tutkimuksessa tarkasteltiin PROMISE (Promoting Readiness of Minors in Supplemental Security Income) -palveluihin kuuluvaan ASPIRE-hankkeeseen (Achieving Success by Promoting Readiness for Education and Employment) osallistuneiden, vammaisuuksia saaneiden nuorten työllistymistä. ASPIRE-ohjelmassa nuorten ja heidän vanhempiansa palveluihin sitoutumista pyrittiin edistämään muun muassa taloudellisilla kannustimilla ja vähentämällä intervention aiheuttamaa kuormitusta. Interventio sisälsi muun muassa ura- ja työperustaista oppimista, etuussuunnittelua, taloustaitojen harjoittelua sekä nuoren ja hänen vanhempiansa ohjausta. Ryhmien välillä ei tutkimuksessa löydetty tilastollisesti merkitsevää eroa työhön osallistumiseen liittyen, mutta seurannassa interventioon osallistuneet nuoret ilmoittivat hieman useammin osallistuneensa työhön tai koulutukseen. Työhaussa ryhmien välillä löydettiin tilastollisesti merkitsevä ero, mutta vaikutuksen suuruus (effect size) oli riittämätön. Logistisen regressiomallin perusteella enemmän palveluita saaneet nuoret kokivat työllistymisensä paremmaksi. Nykyinen (intervention 3. vuoden) sitoutuminen palveluihin ei mallissa ennustanut työllistymistä, mutta aiempi (1. ja 2. vuoden) sitoutuminen ennusti. Edellä mainittu on Ipsenin (2019) mukaan linjassa hänen aiemmin samasta aineistosta saamiensa tulosten kanssa ja viittaa viiveellä ilmeneviin vaikutuksiin. Sitoutuminen palveluihin oli kuitenkin tutkimuksessa kaiken kaikkiaan heikkoa.

4.4. Työtoiminta

Tässä katsauksessa työtoiminnalla tarkoitetaan sellaisia toimenpiteitä, jotka Suomen järjestelmässä yleensä määrittellään sosiaalihuoltolain mukaiseksi työsuhteiseksi työllistämiseksi. Aikanaan vastaan tyypisistä työllistämistoimenpiteistä on voitu käyttää myös termiä suojatyö. Kyseinen termi on Suomessa jo vanhentunut ja poistettu käytöstä, mutta termi *sheltered work* edelleen esiintyi joissakin kansainvälisissä artikkeleissa, joissa oli tarkasteltu työtoimintaa vastaavan toiminnan merkitystä avoimille työmarkkinoille työllistymisen kannalta.

Esimerkiksi Nevalan ym. (2019b) kirjallisuuskatsauksessa todettiin, ettei tällaisella työtoiminnalla ollut vastaavaa vaikutusta työllistymiseen kuin samassa katsauksessa tarkastelluilla tuetun työllistymisen toimenpiteillä. Kyseisessä katsauksessa todettiin, että työtoimintaan ohjaaminen voi mahdollisesti toimia jopa esteenä työllistytävien avoimille työmarkkinoille.

Siirtymätyöllä (transitional employment) viitataan erilaisiin erillisiin ohjelmiin, joissa osatyökykyiset henkilöt voivat työskennellä ja esimerkiksi kerätä työkokemusta silloin, kun he eivät pysty työskentelemään avoimilla työmarkkinoilla. Työtoiminta voikin toimia yhtenä siirtymätyön muotona. (Suijkerbuijk ym. 2017.) Suijkerbuijkin ym. (2017) katsauksessa ei löytynyt tukea tämän tyyppisten toimenpiteiden vaikuttavuudelle avoimille työmarkkinoille työllistymisen kannalta henkilöillä, joilla oli vakava mielenterveyden häiriö. Siirtymätyötä verrattiin tavanomaiseen psykiatriseen hoitoon.

Työtoiminnan merkitys työllistymiselle ei kuitenkaan ole yksiselitteinen. Esimerkiksi Cimeran ym. (2014) rekisteritutkimuksessa verrattiin kahta ryhmää (n=31), joista toisen työllistymispalveluissa oli mukana myös työtoimintaa. Työtoimintaa saanut ryhmä käytti palveluita pidempään kuin ne, joiden palvelut koostuivat vain tuetusta työstä. Tutkimusasetelman kannalta suurempi palveluiden käyttäminen tarkoitti sitä, että työtoimintaan osallistuneet pysyivät työllistyneenä pidempään kuin verrokkiryhmä (sillä molemmat ryhmät työllistyivät tuen avulla hyvin). Tämä ero ei tosin ollut t-testin perusteella tilastollisesti merkitsevä, toisin kuin ero kustannuksissa: työtoimintaa sisältänyt interventio aiheutti vähemmän kustannuksia kuin verrokkina toiminut pelkkä tuettu työ.

4.5. Uudelleen koulutukseen perustuvat interventiot

Ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteeksi lukeutuvan ammatillisen uudelleen koulutuksen vaikutusta työllisyyteen tutkittiin vain yhdessä saksalaisessa retrospektiivisessä kohorttitutkimuksessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin sekä työelämässä olevien että työttömien osatyökykyisten työllisyyttä. Suurimmalla osalla osatyökykyisyyden taustalla oli jokin tuki- ja liikuntaelinsairaus tai mielenterveyden häiriö. Uudelleen koulutus oli yhteydessä työllistymiseen ja tulojen paranemiseen henkilöillä, joilla oli toimintakyvyn rajoitteita. Uudelleen koulutus vähensi myös näiden henkilöiden riippuvuutta sosiaalietuuksista. Ammatillinen uudelleen koulutus käsittää Saksassa sekä niin sanotun täyden että osittaisen uudelleen koulutuksen. Täysi uudelleen koulutus kestää yleensä kaksi vuotta, sisältäen laajasti luento-opetusta sekä työssä tapahtuvaa opiskelua työssä vaadittavien taitojen harjoittamiseksi. Osittainen, yleensä vuoden kestävä ohjelma tähtää osaamiseen lisäämiseen jonkin uuden taidon opettelun avulla. Tulosten mukaan täyden uudelleen koulutuksen vaikutukset olivat keskimäärin suurempia kuin osittaisen. (Echarti ym. 2019.)

4.6. Tuettu työllistyminen (supported employment)

Tässä katsauksessa tuetulla työllistymisellä tarkoitetaan erilaisia toimenpidekokonaisuuksia tai ohjelmia, joissa painottuvat erityisesti työnhakuun ja työssä jatkamiseen suunnattu tuki ja valmennus. Alkuperäistutkimuksissa näihin toimenpiteisiin on yleensä viitattu termillä *supported employment* (SE). Tässä kappaleessa kuitenkin käsitellään myös joitakin sellaisia toimenpiteitä, joita ei ole kuvattu SE-termillä, mutta jotka kuvaukseltaan muistuttavat tuetun työllistymisen toimenpidekokonaisuuksia.

On jonkin verran näyttöä siitä, että erilaiset tuetun työllistymisen toimenpiteet ovat työllistymisen näkökulmasta tarkoituksenmukaisia monenlaisilla ryhmillä, ja että toimenpiteissä on etuja verrattuna muun muassa työtoimintaan (esim. Dowler & Walls 2014, Nevala ym. 2019b). Kirjallisuuskatsauksessaan Dowler & Walls (2014) löysivät yhteensä 23 tutkimuksesta tukea sille, että tuettu työllistyminen edistää työllistymistä osatyökykyisillä henkilöillä, joilla oli erilaisia toimintakyvyn rajoitteita. Tuettua työllistymistä todettiin katsauksessa myös kolmen tutkimuksen

perusteella aiheuttavan vähemmän kustannuksia kuin perinteisen työtoiminnan. (Dowler & Walls 2014.) Suomalais-ten tutkijoiden vuonna 2019 julkaiseman kirjallisuuskatsauksen (Nevala 2019b ym.) mukaan tuettu työllistyminen lisää myös kehitysvammaisten henkilöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Kyseinen tulos perustui yhteen korkealaatuiseen RCT-tutkimukseen (Randomized controlled trial) ja kahteen kohorttitutkimukseen (N=16 947).

Cookin ym. (2017) tutkimuksessa psyykkisiä häiriöitä sairastavat työllistyivät pitkän aikavälin (13 vuotta) seurannassa lähes kolme (OR, odds ratio, suom. vetosuhde = 2,89) kertaa verrokkeja todennäköisemmin EIDP-tuetun työllistymisen ohjelmaan (The Employment Intervention Demonstration Program) osallistumalla. EIDP-ohjelmaan osallistuneilla myös palkkatulot olivat korkeammat kuin verrokeilla. On kuitenkin hyvä huomioida, että kokonaisuudessaan tutkimukseen osallistuneista vain noin kolmasosalla oli seurannassa minkäänlaisia palkkatuloja. Ohjelmassa tavoitteena oli asiakkaan omien uratavoitteiden mukainen työllistyminen. Työllistymisasiantuntija työskenteli osana moniammatillista tiimiä koordinoiden asiakkaalle tarjottavaa palvelukokonaisuutta. Työnhaku pyrittiin puolestaan toteuttamaan nopeasti, ja asiakkaalle tarjottiin tukea koko tutkimuksen ajan.

Marwaha ym. (2014) tarkastelivat työllistymiseen tähtäävän intervention vaikutuksia henkilöillä, joilla on vakava mielenterveyden häiriö. Tutkimuksessa interventio toteutettiin joko koulutetun (jo olemassa olevan) henkilökunnan tai lisähenkilön (työllisyysasiantuntija) toimesta. Interventio toteutettiin kummassakin tapauksessa kunnallisten mielenterveyspalveluiden yhteydessä. Positiivisia tuloksia todettiin sekä intervention implementoinnin että osallistujien työllistymisen näkökulmasta. Interventiossa oli piirteitä IPS-mallista, jota esitellään tarkemmin seuraavassa kappaleessa. Malli, jossa ylimääräinen resurssi oli mukana tiimissä, oli hieman tehokkaampi kuin interventio, joka toteutettiin kouluttamalla olemassa olevaa henkilökuntaa, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Työllistymiseen erikoistuneet työntekijät kävivät läpi 12-kuukauden koulutus- ja tukipaketin. Koulutuksessa painotettiin muun muassa henkilökohtaisesti kiinnostavan työn saavuttamista, nopeaa työnhakua ja tukea määrittelemättömän kes-toiseksi ajaksi. Työllistymiseen erikoistuneen työntekijän työ myös upotettiin osaksi mielenterveyspalveluita. Myös Dibbenin ym. (2018) monia erilaisia interventioita tarkastelleen kirjallisuuskatsauksen löydökset puhuvat tuetun työllistämisen vaikuttavuuden puolesta niiden henkilöiden kohdalla, joilla on vakavia mielenterveyden häiriöitä. On kuitenkin hyvä ottaa huomioon, että katsaukseen sisällytettyjen tutkimusten tulokset olivat osin hieman ristiriitaisia.

Tuetulle työllistymiselle tyypillisen palveluiden integroimisen puolesta puhuvat esimerkiksi Bartsyn ym. (2017) kirjallisuuskatsauksen tulokset. Bartsyn ym. (2017) mukaan eri sidosryhmien ja terveydenhuollon välisen yhteistyön puute haittaa työhön osallistumista henkilöillä, joilla on alaselkäkipua. Katsauksessa tarkasteltiin, millaiset tekijät toimivat työhön osallistumisen esteenä ja todettiin, että esimerkiksi heikko tai yksisuuntainen kommunikaatio sekä huonosti koordinoitujen toimenpiteiden puute vaikuttavat työhön osallistumista henkilöillä, joilla on alaselkäkipua. Katsauksessa tarkasteltiin, millaiset tekijät toimivat työhön osallistumisen esteenä ja todettiin, että esimerkiksi heikko tai yksisuuntainen kommunikaatio sekä huonosti koordinoitujen toimenpiteiden puute vaikuttavat työhön osallistumista henkilöillä, joilla on alaselkäkipua.

Erilaisten tuetun työllistymisen toimenpiteiden vaikuttavuutta henkilöillä, joilla on vakava mielenterveyden häiriö, tuki myös Suijkerbuijkin ym. (2017) Cochrane-katsaus. Tuetun työllistymisen todettiin olevan vaikuttavin toimenpide sekä työllistymisen että työssä jatkamisen näkökulmasta, kun tarkasteltiin työskentelyn kestoa sekä pitkän aikavälin työllistymisen nopeutta. Tähän johtopäätökseen tultiin sekä vertailuanalyysin että verkostometat-analyysin avulla. Aihetta käsittelevien tutkimusten laadun kuvattiin olevan kohtalainen tai matala.

Autismikirjon henkilöillä erilaiset tuetun työllistymisen palvelut näyttäisivät niin ikään edistävän työllistymistä. Hedley ym. (2017) kirjallisuuskatsauksen työllistymistä käsittelevässä osiossa todettiin, että erilaisiin tuetun työllistymisen ohjelmiin osallistuminen johtaa autismikirjon henkilöillä parempiin tuloksiin. Katsaukseen valikoituneissa tutkimuksissa tarkasteltiin kolmea tuoteteistettua ohjelmaa (SEARCH, TEACCH, NAS Prospects) sekä kahta muuta ohjelmaa, joista toiseen sisältyi työhön liittyvää koulutusta ja toisessa oli mukana toimintaterapeutti. Hedley ym. (2017) eivät kuitenkaan pitäneet katsaukseen valittuja artikkeleita korkealaatuksina. Aiempien kirjallisuuskatsausten

perusteella onkin haastavaa muodostaa kattavaa kuvaa erilaisten ohjelmien vaikuttavuudesta. SEARCH-projektista, jossa nuoret osallistuivat muokattuun harjoitteluohjelmaan, oli saatu hyviä tuloksia useammassa tutkimuksessa, myös RCT-asetelmalla. (Hedley ym. 2017.)

Myös Kayan ym. (2016) rekisteriaineistoon pohjautuvassa tutkimuksessa todettiin tilastollisesti merkitsevä yhteys ammatillisen kuntoutuksen palveluiden ja nuorten autismikirjon henkilöiden työllistymisen välillä. Tutkimuksessa tarkasteltiin laajasti erilaisia tarjolla olevia ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteitä ja todettiin, että nuorista autismikirjon henkilöistä todennäköisimmin työllistyivät ne, jotka olivat saaneet kyseisiä palveluita. Palvelut sisälsivät tuetun työllistymisen elementtejä, kuten ohjaus- ja työhönsijoittumispalveluita. Lisäksi ne sisälsivät harjoittelua ja toimintakykyrajoitteisiin liittyvää arviointia, diagnostiikkaa ja hoitoa. Kyseisiin palveluihin sisällytettiin tutkimuksessa myös esimerkiksi matka- ja ylläpitokuluihin liittyvä taloudellinen tuki, sekä kuntoutusteknologian hyödyntäminen. Tutkimuksessa todettiin, että etenkin erilaiset työhön suunnattua tukea sisältäneet toimenpiteet ja palvelut, sekä toisaalta kuntoutuksen ammattilaisten vahva tuki, olivat yhteydessä työllistymiseen. Logistisen regressioanalyysin perusteella työllistymistä erityisesti ennustavia toimenpiteitä olivat työssä tapahtuva tuki, jossa jo työllistynyttä henkilöä tuettiin valmennuksen ja seurannan keinoin, sekä työhönsijoittuminen, jossa tuettiin henkilöiden pääsyä työhaastatteluun. Työssä tapahtuvan tuen palveluita saaneet työllistyivät 4,3 (vetosuhte 4,30) ja työhönsijoittumisen palveluita saaneet 3,15 kertaa todennäköisemmin kuin ne, jotka eivät saaneet palvelua. Myös muut palvelut, kuten työnhakuun liittyvä apu, lisäsivät jonkin verran työllistymisen todennäköisyyttä. Artikkelissa todettiin, että todennäköisesti myös palveluiden intensiteetillä on merkitystä: ne, jotka käyttivät lyhyemmässä ajassa enemmän palveluita, työllistyivät muita todennäköisemmin. Kuitenkin artikkelissa todettiin, että myös muut tekijät, kuten koulutus, olivat yhteydessä työllistymistuloksiin.

Smith ym. (2017) totesivat katsauksessaan, että yhteistä kaikille työllisyyden kannalta vaikuttavimmille toimenpiteille oli se, että ne oli räätälöity yksilön tarpeisiin. Yksi tuetun työllistymisen muodoista onkin räätälöity työllistyminen (Customized employment) (Riesen ym. 2015), joka perustuu yksilön vahvuuksiin, tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Räätälöidyssä työllistymisessä tavoitteena on, että vammaisen henkilön kyvyt ja työnantajan tarpeet saataisiin sovitettua yhteen. Tärkeässä roolissa on työskentely työnantajan kanssa, jotta voidaan tunnistaa tai kehittää osatyökykyiselle henkilölle soveltuvia työtehtäviä, joille työnantajalla on tarvetta. (Riesen ym. 2015.) Riesenin ym. (2015) tuettua työllistymistä käsittelevässä katsauksessa todettiin, että tutkimusten perusteella räätälöidyllä työllistämällä voidaan myötävaikuttaa vammaisten henkilöiden työllistymiseen. Katsaukseen sisällytetyt empiiristä aineistoa sisältävät tutkimukset (N=10) olivat kuitenkin kaikki luonteeltaan kuvailevia eikä niissä ollut varsinaisia koeasetelmia. Kirjoittajat toteavatkin, että tutkimusta, jonka avulla voitaisiin tehdä suoria johtopäätöksiä räätälöidyn työllistymisen vaikuttavuudesta tai siitä, mitkä tekijät edistävät työllistymistä, ei katsauksessa löytynyt.

Hagenin ym. (2019) tutkimuksessa tarkasteltiin yksityisen toimijan toteuttamaa sijoittumisvalmennus-ohjelmaa (placement coaching) Sveitsissä. Interventio sisälsi muun muassa käytännön apua ja ohjausta työn hakemiseen. Tukea tarjottiin myös vuoden ajan työllistymisen jälkeen. Ohjelmaan osallistuneiden palkkatyöstä saadut tulot nousivat ja maksettujen vammaisetuuksien määrä laski enemmän kuin kaltaistetussa kontrolliryhmässä. Tutkimukseen osallistuneilla oli erilaisia toimintakyvyn rajoitteita, mutta useimmiten (55,7 %) laskeneen toimintakyvyn taustalla oli jokin mielenterveyden häiriö. Työhön sijoittumisen tukea tarjottiin maksimissaan 12 kuukauden ajan, samoin seurantaluentoista tukea. Toimenpiteen keskiössä oli hakijan itsetunnon ja motivaation tukeminen ja tämän arveltiin olevan myös olennainen tekijä vaikuttavuuden kannalta. Muina merkittävinä tekijöinä pidettiin muun muassa hyvää yleistä työllisyystilannetta (tutkimus toteutettiin Zürichissa), sekä valmennukset toteuttaneen yrityksen tulospalkkioita.

4.6.1. IPS-mallin mukainen työhönsijoittaminen ja tuki

IPS (Individual Placement and Support) on tuetun työllistymisen malli, jota on kuvattu tarkasti ja tutkittu laajasti. Koska IPS:stä löytyi myös tämän selvityksen yhteydessä useita katsauksia ja RCT-tutkimuksia, käsitellään siihen liittyvät tulokset omana kokonaisuutenaan. IPS:n periaatteisiin kuuluu muun muassa nopea työnhaku, yhteistyö työnantajan kanssa asiakkaan toiveet huomioiden sekä työllisyyspalveluiden integroiminen osaksi terveysterveystoimia. IPS-mallissa ajatuksena on, että asiakas pyrkii työllistymään avoimille työmarkkinoille ja että palveluita tarjotaan kaikille, joilla on kiinnostusta työntekoon. Myös ohjauksen asiakaskeskeisyys korostuu mallissa. (Esim. Suijkerbuijk ym. 2017.)

Useassa artikkelissa todettiin, että IPS lisäsi työllistymistä henkilöillä, joilla oli erilaisia mielenterveyden häiriöitä (esim. Waghorn ym. 2014, Suijkerbuijk ym. 2017, Smith ym. 2017, Metcalfe ym. 2018, Davis ym. 2018). Waghornin ym. (2014) RCT-tutkimuksessa IPS-interventioon osallistuneilla psykoosisairautta sairastavilla oli liki kaksinkertainen (vetosuhte 2.4) todennäköisyys (42,5 %) työllistyä kontrolliryhmään (23,5 %) nähden. Kyseisessä tutkimuksessa työvoimapaalveluissa työskennellyt työllisyysasiantuntija uudelleensijoitettiin osaksi mielenterveyspalveluita, mikä mahdollisti tiiviin yhteistyön eri ammattilaisten välillä. IPS-koulutusta myös tarjottiin koko henkilökunnalle, vaikkakaan kaikki eivät sitä hyödyntäneet. IPS:n vaikuttavuutta kyseisen tutkimuksen perusteella arvioitaessa on kuitenkin huomioitava, että sekä interventio- että verokkiryhmässä osallistujia jättäytyi tutkimuksesta pois heti alkuvaiheessa. Myös Davisin ym. (2018) RCT-tutkimuksessa veteraaneista, joilla oli posttraumaattinen stressireaktio, IPS-ryhmään osallistuneista useampi saavutti pysyvän työpaikan, kuin verokkina toimivaan asteittaiseen ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneista. Kyseisessä tutkimuksessa ero ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevä.

Jo aiemminkin esitellyssä, Suijkerbuijkin ym. (2017) Cochrane-kirjallisuuskatsauksessa ja meta-analyysissä, jossa löydettiin tukea tuetun työllistymisen toimenpiteiden vaikuttavuudesta henkilöillä, joilla on vakava mielenterveyden häiriö, suurin osa tutkimuksista (24 RCT-tutkimusta) käsitteli IPS-mallin mukaisesti toteutettuja interventioita. (Suijkerbuijk ym. 2017.) Myös Metcalfen ym. (2018) kirjallisuuskatsauksessa todettiin, että IPS:ään osallistuvat työllistyvät 2,31 kertaa todennäköisemmin kuin vaihtoehtoiseen ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneet. Kyseiseen katsaukseen oli sisällytetty 21 RCT-tutkimusta, ja tulokset nojautuvat näiden perusteella tehtyyn meta-analyysiin (Metcalfe ym. 2018).

IPS-interventio todettiin tutkimuksissa vaikuttavaksi myös joillakin muilla ryhmillä (Dowler & Walls 2014, Sveinsdottir ym. 2019, Rødevand ym. 2017). Esimerkiksi Dowler ja Walls (2014) tarkastelivat erilaisia kohderyhmiä sisältäviä tutkimuksia, joissa oli tarkasteltu erilaisia tuetun työllistymisen muotoja, kuten IPS:ää. Tuettu työllistyminen oli heidän mukaansa kaiken kaikkiaan tehokasta, mutta IPS näistä kaikkein vaikuttavin. Kyseisessä kirjallisuuskatsauksessa todettiin, että IPS:n edut tulivat esiin kuudessa eri tutkimuksessa, ja että erot suhteessa muihin tarkasteluihin toimenpiteisiin olivat tilastollisesti merkitseviä (t-testi). Dowlerin ja Wallsin (2014) katsaukseen sisällytetyissä tutkimuksissa oli tarkasteltu muun muassa henkilöitä, joilla oli kognitiivisia haasteita tai syöpä. Suurin osa heidänkin katsauksensa aineistosta kuitenkin kohdentui henkilöihin, joilla oli mielenterveysongelmia.

Rødevandin ym. (2017) pilottitutkimuksessa IPS:stä saatiin alustavia myönteisiä tuloksia myös sellaisten henkilöiden kohdalla, joilla on pitkäkestoista kipua. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita etenkin osallistujien kokemuksista, joita kartoitettiin haastatteluiden avulla. Tutkimukseen osallistuneista kahdeksasta henkilöstä työllistyi kolme, ja lähes kaikki kokivat IPS-mallin mukaisesti toteutettuun prosessiin osallistumisen olleen positiivinen kokemus. Osallistujat kuvasivat osallistumisen esimerkiksi luoneen toiveikkautta, joka oli kytköksissä siihen, että osallistuja koki olevansa menossa oikeaan suuntaan. Haastatteluissa tuli esiin myös huolia esimerkiksi työn aiheuttamaan kivun lisääntymiseen liittyen. Tuloksista ei kuitenkaan varsinaisesti voida tehdä yleistettäviä johtopäätöksiä, sillä tutkimuksen otos oli hyvin pieni.

Sveinsdottirin ym. (2019) Norjassa toteutetussa RCT-tutkimuksessa tarkasteltiin nuoria aikuisia, joilla arvioitiin olevan riski varhaiseen työkyvyttömyyteen. Myös tässä tutkimuksessa IPS-mallin mukaiseen interventioon osallistuneista suurempi määrä työllistyi ja työskenteli seurannan aikana enemmän, kuin verrokkiryhmään kuuluneista. Ero oli tilastollisesti merkitsevä, mutta tutkimuksen otos ei ollut kovin suuri (N= 96).

4.6.2. Tuetun työllistymisen toimenpiteiden kustannusvaikuttavuus

Tuetun työllistymisen toimenpiteitä käsittelevissä tutkimuksissa osassa tarkasteltiin myös interventioiden taloudellista vaikuttavuutta.

Yksi Hedleyn ym. (2016) tuetun työllistymisen palveluita koskeneeseen kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista oli Mavranezoulin ym. (2014) kustannus-vaikuttavuusanalyysi, joka otettiin omaan tarkasteluunsa ja sisällytettiin myös tähän katsaukseen omana tutkimuksenaan. Mavranezoulin ym. (2014) analyysissä todettiin tuetun työllistymisen olevan sekä vaikuttavampaa että kustannusvaikuttavampaa kuin verrokkina toiminut päivätoiminta. Tuettu työllistyminen aiheutti jonkin verran enemmän kustannuksia kuin verrokki-interventio, mutta se johti myös parempiin tuloksiin (enemmän viikkoja työssä). Tekijät katsovat arvioinnin rajoitteiksi pienen otoskoon (N=50) sekä mahdolliset sekoittavat muuttujat (kvasikokeellinen asetelma). Tutkimus oli tehty Iso-Britanniassa. Tuettu työllistyminen toteutettiin IPS-mallin mukaisesti ja sen toteutuksesta vastasi ulkopuolinen työvoimatoimisto (ei-julkinen).

Myös toisessa pienehkössä (N= 61), Ruotsissa toteutetussa Sahan ym. (2018) kustannus-vaikuttavuusanalyysissä todettiin yksilöllisen tuetun työllistymisen (individual enabling and support, IES) olevan todennäköisesti edullisempaa toteuttaa sekä mahdollisesti vaikuttavampaa kuin tavanomainen ammatillinen kuntoutus. IES-ryhmässä olleiden tuottavuus palkkatyöhön osallistumalla oli tilastollisesti merkitsevästi suurempaa kuin verrokkiryhmän ja kustannussäästöt olivat IES:n eduksi.

Kustannus-vaikuttavuusanalyysissä tulokset on tapana ilmaista inkrementaalisen kustannusvaikuttavuuden eli ns. ICER-luvun avulla. ICER tulee sanoista Incremental Cost-Effectiveness Ratio, ja se ilmaisee intervention avulla saavutetun lisähyödyn hinnan keskimäärin. ICER lasketaan jakamalla vertailtavien hoitojen kustannusten erotus niiden vaikutusten erotuksella. Laskutoimituksen tulos on jokin rahasumma vaikuttavuuden yksikköä, yleensä laatu-painotettua elinvuotta (QALY) kohti. Inkrementaalista kustannusvaikuttavuutta voidaan siten verrata myös terveydenhuollon tai sosiaaliturvajärjestelmän sisällä. Sahan ym. (2018) analyysissä ei laskettu inkrementaalista kustannusvaikuttavuutta, sillä verrokki-intervention kustannukset olivat vain julkisiin tietoihin perustuva arvio. Mavranezoulin ym. (2014) artikkelissa puolestaan laskettiin tuetun työllistämisen inkrementaalisen kustannusvaikuttavuuden päivätoimintaan verrattuna olleen 18 punttaa per lisätyössäoloviikko ja 5 600 £/QALY.

Aiemmin tuettua työllistymistä käsittelevässä kappaleessa mainitussa Hagenin ym. (2019) artikkelissa ei laskettu ICER:iä siksi, että kyseessä oli kustannus-hyötyanalyysi, jossa vertailtiin vaikuttavuuden sijaan suoraan rahamääräisiä hyötyjä intervention kustannuksiin. Tarkastelun kohteena olivat osallistujien etuuskustannukset ja palkkatulot. Analyysissä toteutettujen toimenpiteiden kustannukset vähennettiin etuusjärjestelmälle koituvista hyödyistä. Tulosten perusteella yksilöllinen työhönsijoittumisvalmennus oli kannattava toimenpide. Tekijät kuitenkin korostivat, että kyseessä on vain suuntaa antava arvio toimenpiteen hyödyistä sosiaaliturvajärjestelmän kannalta. Nettohyödyt vaihtelivat laskelmassa eri oletusten mukaan 8 000–48 300 Sveitsin frangiin (7 290–44 016 EUR) per interventioon osallistunut henkilö.

4.7. Täydennetty tuettu työllistyminen

Suijkerbuijkin ym. (2017) katsauksessa, jossa löydettiin näyttöä IPS-menetelmän vaikuttavuudesta, esiteltiin jonkin verran tutkimustietoa myös sellaisten toimenpiteiden vaikuttavuudesta, joissa tuettuun työllistymiseen oli yhdistetty jokin toinen kuntoutusinterventio. Kyseisessä katsauksessa käytettiin tästä termiä lisätty tuettu työllistyminen (augmented SE). Katsauksen perusteella tuettu työllistyminen taitojen harjoittelua sisältävään kuntoutusinterventioon yhdistettynä on mahdollisesti hieman pelkkää tuettua työllistymistä ja työhön valmentavaa harjoittelua (prevocational training) tehokkaampaa sellaisten henkilöiden kohdalla, joilla on vakavia mielen terveyden häiriöitä. Lisätty tuettu työllistyminen näytti edesauttavan etenkin työssä pysymistä. Ero muihin interventioihin verrattuna oli Suijkerbuijkin ym. (2017) mukaan merkitsevä alaryhmien verkostometat-analysissä, mutta ei kaikissa tehdyissä analyyseissä. Tarkastelluissa tutkimuksissa tuettuun työllistymiseen yhdistettyjen interventioiden sisällöt vaihtelivat, mutta katsauksessa kuvattiin esimerkiksi kognitiivista harjoittelua ja sosiaalisten taitojen harjoittelua.

Øverlandin ym. (2018) pragmaattinen monikeskus-RCT-tutkimus (pragmatic multisite randomized controlled trial) antoi viitteellistä tukea sille, että työhön kohdistuva tuki (job support) kognitiivis-behavioraaliseen terapiaan (CBT) yhdistettynä edistää mielen terveyssyistä osatyökykyisten työllistymistä pitkällä aikavälillä. Intervention terapia-prosessissa huomioitiin työhön liittyviä tilanteita ja työhön kohdistuva yksilöllinen tuki noudatti pääpiirteissään IPS-mallin periaatteita. Työllistymistuloksia tarkasteltiin neljän vuoden aikajaksolla. Interventoryhmällä todettiin seurannassa korkeammat tulot, parempi työhön osallistumisen taso sekä enemmän etuudettomia kuukausia. Koko aineistossa erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, mutta pitkäaikaisia etuuksia seurannan alussa saaneiden alaryhmässä havaittiin tilastollisesti merkitsevä työhön osallistumisen lisääntyminen ja korkeammat vuositulot.

4.8. Palkkatuki ja muut taloudelliset kompensatiokeinot

Osatyökykyisten työllistymistä voidaan pyrkiä edistämään myös erilaisin taloudellisin ratkaisuin. Palkkatuki (hiring subsidies) on yksi esimerkki taloudellisesta kompensatiokeinosta. Palkkatuen tausta-ajatuksena on, että henkilöt, joilla on jokin toimintakyvyn rajoite, olisivat vähemmän tuottavia ja siksi työnantaja tulee kompensoida. Joissakin maissa tuki on pysyväisluontoinen ja joissain väliaikainen. (Deuchert ym. 2017.)

Deuchert ym. (2017) selvittivät pienehkössä (N=52) tutkimuksessaan palkkatuen mainitsemisen vaikutusta työnantajien yhteydenottoihin. Palkkatuen vaikutus työnantajien yhteydenottohalukkuuteen riippui hakijasta: nuorilla aikuisilla, jotka olivat ammatillisessa kuntoutuksessa ohjelmansa loppupuolella, palkkatuki ei ollut tehokas keino lisätä yhteydenottoja. Näillä henkilöillä toimintakyvyn liittyvät rajoitteet olivat yleensä alkaneet jo ennen opiskelua ja ilmeisesti vamma paljastaminen lisäsi niin sanottua signaalointivaikutusta, eli työnantaja tulkitsi palkkatuen merkitsevän alentunutta tuottavuutta. Niillä henkilöillä, jotka olivat mukana työhönvalmennuspalveluissa (job-coaching services), palkkatuki puolestaan lisäsi yhteydenottoja. Kyseiset henkilöt olivat tyypillisesti ammatin vaihtajia, joilla toimintakyvyn rajoitteet olivat ilmenneet myöhemmällä iällä. Signaalointivaikutuksen arveltiin tällaisissa tilanteissa olleen heikompi siksi, että toimintakyvyn rajoitteen paljastaminen tarjosi samalla luonnollisen selityksen näiden henkilöiden työhistoriassa esiintyvälle aukoilta.

Jimenez-Martin ym. (2019) tarkastelivat espanjalaisessa rekisteritutkimuksessa palkkatuen vaikuttavuutta henkilöillä, joilla on jokin toimintakyvyn rajoite. Tutkimuksessa todettiin, ettei palkkatuki ollut vaikuttava toimenpide työelämään siirtymistä tarkasteltaessa. Joidenkin ryhmien, kuten ikääntyneiden työttömien henkilöiden, kohdalla palkkatuella saatiin kuitenkin positiivisia vaikutuksia työllistymiseen. Tutkimuksessa todettiin myös, että jotkin työntekijän suojelemiseen tähtäävät toimenpiteet, kuten velvoite pitää työntekijä työssä, olivat yhteydessä heikompaan pysyvään työllistymiseen, sillä nämä lisäsivät määräaikaisia työsuhteita. Myös Bartys ym. (2017) katsauksessa

todettiin, että esimerkiksi tiukka ja jäykkä taloudellisten kompensatioiden järjestelmä jopa haittasi työhön osallistumista henkilöillä, joilla oli tuki- ja liikuntaelinsairauksia. Kayan ym. (2016) tutkimuksessa puolestaan se, että ammatilliseen kuntoutukseen osallistunut autistikirjon henkilö ei saanut vammaistukea, oli positiivisesti yhteydessä työllistymiseen. Tämän arveltiin johtuvan siitä, että vammaistuen saaminen saattaa vaikuttaa nuoren minäkuvaan.

4.9. Muut palvelut ja keinot

Tämän katsauksen artikkeleissa käsiteltiin myös joitakin sellaisia palveluita ja keinoja, joiden luokittelu yllä esitetyn keinovalikoiman mukaisesti oli haastavaa, ja joita siksi käydään läpi omissa kappaleissaan. Yksi kiinnostava näkökulma on osatyökykyisen henkilön oman motivaation vahvistamisen merkitys työllistymisessä. Parkin ym. (2018) RCT-tutkimuksessa todettiin, että motivoiva haastattelu oli tehokas lisä tavanomaiseen toiminta- ja/tai liikuntaterapeutin toteuttamaan interventioon yhdistettynä henkilöillä, joilla oli tuki- ja liikuntaelinten vammoja. Tutkimuksessa tavanomainen kuntoutus sisälsi esimerkiksi fyysistä harjoittelua ja yksilöllistä ohjausta, työpajoja sekä työhönpaluun suunnittelua. Tutkimuksessa tarkasteltiin sekä työttömiä henkilöitä että henkilöitä, joilla oli työpaikka. Motivoivan haastattelun lisääminen interventioon oli erityisen vaikuttavaa työttömillä henkilöillä: heidän onnistunut työelämään paluunsa oli interventioryhmässä 12,1 %-yksikköä korkeampaa kuin verrokkiryhmässä (Park ym. 2018.)

Brongersin ym. (2019) pienehkö tutkimus (N=28) käsiteli henkilökeskeistä läheisneuvonpitoa (family group conference), jossa tavoitteena on tukea asiakkaan voimaantumista ottamalla mukaan tämän sosiaalista verkostoa. Interventiossa osatyökykyinen kehittää yhdessä perheensä ja ammattilaisten kanssa suunnitelman ongelmansa ratkaisemiseksi. Verrattuna esimerkiksi IPS-mallin mukaiseen tuettuun työllistymiseen läheisneuvonpito ei kuitenkaan niinkään nojaa ammatillisiin, vaan keskiössä on perheen ottaminen mukaan prosessiin ja asiakkaan voimaantuminen. Kyseisessä tutkimuksessa seurantaan osallistuneista kahdeksasta työkyvyttömyysetuutta saavasta henkilöstä viisi oli kuuden kuukauden seurannassa työllistynyt joko palkka- tai vapaaehtoistyöhön. Vaikka tutkimuksen perusteella ei voida tehdä laajoja yleistyksiä, antaa se viitteitä siitä, että sosiaalisen verkoston osallistaminen asiakkaan prosessiin saattaa tuoda asiakkaalle lisäarvoa.

Myös terveydenhuollon palveluihin pääsyn mahdollistaminen voi olla keskeinen tekijä työhön osallistumisen tukemisessa. Bartysin ym. (2017) kirjallisuuskatsauksen mukaan on vankkaa näyttöä siitä, että etenkin työhön keskittyneen terveydenhuollon puute voi toimia esteenä työhön osallistumiselle henkilöillä, joilla on alaselkäkipua. Jonkin verran katsauksen mukaan on näyttöä myös siitä, että vaikeus päästä soveltuvien terveydenhuollon palveluiden ääreen ylipäättään voi haitata työhön osallistumista.

Myös ammatillista kuntoutusta tai työllistymisen tukea tarjoavan tahon erilaisilla käytännöillä saattaa olla merkitystä osatyökykyisten työllistymisen kannalta. Laadullisessa tutkimuksessaan Del Valle ym. (2014) haastattelivat ammatillisen kuntoutuksen parissa työskenteleviä henkilöitä parhaista asiakkaiden työllistymistä tukevista käytännöistä ammatillisessa kuntoutuksessa. Tutkimuksessa tunnistettiin yhteensä 29 parasta käytäntöä, joita pidettiin osatyökykyisten asiakkaiden työllistymisen kannalta olennaisina. Käytännöt liittyivät ammatillista kuntoutusta tarjoavien organisaatioiden rakenteisiin sekä niissä tarjottuihin palveluihin. Hyviksi koetuissa käytännöissä painottui muun muassa se, että organisaatioissa kannustettiin luovuuteen ja innovaatioihin. Organisaatioiden rakenteisiin liittyvät hyvät käytännöt käsittelivät esimerkiksi hyväksi koettuja teknisiä ratkaisuja, kuten pilvipalvelut, sekä muita organisaatioiden sisäisiä ratkaisuja, kuten koulutusta. Lupaavana käytäntönä pidettiin myös sitä, että esimerkiksi autistikirjon henkilöille oli tarjolla palveluita, joissa työntekijöillä oli erityiskoulutusta kyseisen asiakasryhmän kanssa työskentelyyn. Hyvät palveluiden tarjoamiseen liittyvät käytännöt puolestaan sisälsivät erilaisia strategioita,

joilla pystyttiin vastaamaan työnantajien tarpeisiin tai tarjoamaan palveluita tietyille ryhmille. Näitä strategioita olivat esimerkiksi IPS-malli ja aivovamman saaneille suunnattu erillinen tuetun työllistymisen ohjelma. Koska kyseessä oli laadullinen, pääosin haastatteluaineistoon perustuva tutkimus, ei tutkimuksessa kuitenkaan suoraan pyritty osoittamaan näiden käytäntöjen vaikuttavuutta.

5. Katsaus kotimaisiin hankkeisiin ja raportteihin

Vertaisarvioitujen, kansainvälisten tutkimusartikkeleiden lisäksi tässä katsauksessa esitellään yhdeksän kotimaisen selvityksen ja tutkimuksen tuloksia. Näissä selvityksissä on tarkasteltu etenkin erilaisia osatyökykyisten henkilöiden työllistymiseen tähtääviä toimenpiteitä Suomessa sekä laajemmin Pohjoismaissa.

Tässä osiossa tarkastellaan erilaisia palveluintegraation malleja ja niiden toimivuutta heikossa työmarkkina-asemassa olevien näkökulmasta. Tarkemmin palveluintegraatiota ja sen vaikuttavuutta on käyty läpi työkykykoordinaattori- ja Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) -toimintaan liittyvissä tutkimuksissa. Lisäksi selvitetään edistääkö työn muotoilumenetelmä RATKO (Ratkaisu erityistä tukea tarvitsevan työnhakijan ja työtehtävän kohtaamiseen) osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä. Tässä osiossa kerrotaan myös Tie työelämään -verkko-palvelusta ja lopuksi käsitellään palkkatuen vaikuttavuutta Suomessa.

5.1. Pohjoismaiset palveluintegraatiomallit

Saikun & Blomgrenin (2020) kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin millaisin rakentein ja toimintatavoin palveluintegraatiota on toteutettu Pohjoismaissa heikossa työmarkkina-asemassa olevien kohdalla ja mitä tiedetään heikossa työmarkkina-asemassa olevien palvelujen integraation toimivuudesta asiakkaiden ja yhteiskunnan näkökulmasta. Palveluintegraatiomallit luokiteltiin katsauksessa neljään tyyppiin: koordinaatio, monialainen tiimi tai tapaaminen, kumppanuus ja yhden luukun integroitu palvelu. Suomalaisia palveluintegraatiomalleja edustivat koordinaatiossa työkykyneuvonta sekä työkykykoordinaattorit ja kumppanuudessa TYP-toiminta.

Katsauksessa esitellyt mallit erosivat osin kohderyhmiltään, organisoitumiseltaan, toimijoiltaan sekä tavoitteiltaan. Ruotsin Rehabiliteringskoordinering -mallista poiketen yhteisenä haasteena eri toimintamalleissa näyttäytyi perusterveydenhuollon osallistuminen monialaiseen yhteistyöhön, erityisesti lääkärien osalta. Monialaisen palvelun myötä noin kolmannes asiakkaista siirtyi työhön tai koulutukseen. Useissa toimintamalleissa asiakkaat siirtyivät pois sairauspäivärahalta. Epäselväksi kuitenkin jäi, miltä osin tulos liittyi siihen, että asiakkaat olivat työllistyneet tai siirtyneet koulutukseen ja miltä osin kyse oli siitä, että he olivat siirtyneet työttömyysturvalle tai työkyvyttömyyseläkkeelle. Havaittavissa oli myös tavoitteiden mukaisia siirtymiä etuuksien välillä sekä alustavia tuloksia koetun hyvinvoinnin lisääntymisestä monialaisessa palvelussa. (Saikku & Blomgren 2020.)

Keskeisinä tekijöinä asiakkaan tilanteen eteenpäin saamiseksi oli ammattilaisten välinen tiivis tiedonvaihto ja yhteisesti jaettu näkemys siitä, mitä asiakkaan tilanteessa tavoitellaan. Terveys- ja sosiaalihuollon tiivis yhteys työllistymistä edistäviin palveluihin osoittautui usein tärkeäksi heikossa työmarkkina-asemassa olevien kuntoutumista ja työllistymistä edistäväksi tekijäksi. Toisaalta eri sektorien tiivistyneen tiedonvaihdon katsottiin joissain tilanteissa myös vaikeuttaneen heikossa työmarkkina-asemassa olevan asiakkaan tilannetta, kun viranomaisten kontrolli kiristyi ja sanktioinnin mahdollisuudet vahvistuivat. Luotettavan vaikutus- ja vaikuttavuusarvioinnin puutteen takia ei voitu arvioida, missä määrin monialainen palvelu tuotti parempia tuloksia kuin erilliset palvelut. (Saikku & Blomgren 2020.)

5.2. Työkykykoordinaattoritoiminta

Suomalainen palveluintegraatiomalli, työkykykoordinaattoritoiminta, on kehitetty osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen ja työssä jatkamisen tueksi. Toimintamallilla on haluttu vastata hajanaiseen ja vaikeasti hallittavaan palveluiden kokonaisuuteen. On myös tarvittu uusia työvälineitä yhteistyöverkostojen toimintaan, ja ratkaisuihin keskittyvää työtettä. (Mäkelä-Pusa & Tiainen 2018.) Työkykykoordinaattori on työelämän, kuntoutuksen, palvelujärjestelmän ja asiakastyön ammattilainen (Vuorento & Terävä 2014, Tiainen ym. 2019).

Nevalan ym. (2015b) tutkimuksessa selvitettiin työkykykoordinaattoreiden toimintaan perustuvan toimintamallin toimivuutta ja hyötyjä erilaisissa toimintaympäristöissä. Laadullisen aineiston muodosti 11 organisaatiohaastattelua ja 11 tapauskuvausta. Määrällinen aineisto koostui kuuden organisaation taloudellisista tunnusluvuista ja yhteen tapauskuvaukseen liittyvästä taloudellisesta skenaarioanalyysistä. Tutkimuksessa todettiin, että toimintamalli soveltui osatyökykyisten työelämäosallisuuden tukemiseen. Osatyökykyisten henkilöiden tunnistaminen tehostui ja he pääsivät palveluihin varhaisemmassa vaiheessa. Työkykykoordinaattoreiden asiakkaat kokivat, että yhteistyö työkykykoordinaattorin kanssa oli tasa-arvoista, luottamuksellista, ratkaisukeskeistä ja pääosin oikea-aikaista. Työkykykoordinaattori auttoi myös työyhteisöä ottamaan osatyökykyisen henkilön vastaan. Osatyökykyisten työllistymisen esteenä todettiin olevan ammattilaisten puutteellinen osaaminen palvelujärjestelmän kokonaisuudesta, jolloin asiakasta ”pallotellaan” palvelusta toiseen.

Vuorento & Lehtola (2018) selvittivät, minkälaisia tuloksia ja hyötyjä muun muassa työkykykoordinaattorit itse näkivät työkykykoordinaattori-toiminnalla olevan. Selvityksessä haastateltiin työkykykoordinaattorikoulutukseen osallistuneita (n=9) eri hallinnon aloilta julkisella sektorilla. Lisäksi haastateltiin organisaatioiden johtoa (n=5) ja asiakastyötä tekeviä ammattilaisia (n=4). Selvitys vahvisti mm. Nevalan ym. (2015b) tutkimuksesta saatuja tuloksia siitä, että työkykykoordinaattoreiden työllä pystyttiin edistämään asiakkaiden työelämäosallisuutta, ja että toiminta soveltui osaksi erilaisten organisaatioiden perustoimintaa. Vuorenon & Lehtolan (2018) mukaan työkykykoordinaattoreiden työssä tulivat näkyväksi eri toimialojen väliset lainsäädännölliset ja hallinnolliset erot, sekä eri organisaatioiden erilaisten toimintakulttuurien ja ammatillisten toimintatapojen erot.

Osatyökykyisille tie työelämään Koulutuksella muutokseen -projektissa (OTE 2) Työterveyslaitos arvioi työkykykoordinaattorikoulutusten hyötyjä (ennen-jälkeen-asetelma) sekä koulutuksen vaikutuksia osallistujien keinovalikoiman osaamiseen, työotteeseen ja verkostoitumiseen. Arvioinnissa oli mukana 21 kurssia ja yhteensä 534 osallistujaa. Koulutuksiin osallistuneiden osaaminen osatyökykyisyyteen liittyvän palvelujärjestelmän keinovalikoiman sekä työpaikoilla olevien keinovalikoimien osalta kasvoivat merkittävästi. Olennaista oli myös ratkaisukeskeisen työskentelyotteen vahvistuminen. Koulutukseen osallistuneiden yhteistyöverkostot laajenivat, mikä tarkoitti sekä henkilökohtaisten että alueellisten yhteistyösuhteiden lisääntymistä tai yksittäisten paikallisten toimijoiden parempaa tietoisuutta toistensa toiminnasta. (Nevala ym. 2019a.) OTE-hankkeen yhteydessä toteutetusta työkykykoordinaattorikoulutuksesta on julkaistu saman suuntaisia tuloksia myös kansainvälisessä tutkimusartikkelissa (Nevala ym. 2022).

Myös Juvonen-Postin ym. (2020) tutkimuksessa selvitettiin koordinoivaa työtä tekevien työn sisältöä, toimintatapoja, palveluprosesseja ja palveluista saatavaa hyötyä. Kuntoutusohjaajille ja työkykykoordinaattoreille kohdennettuna tutkimuksessa selvitettiin palveluintegraatiota työkyvyn ja työllistymisen tuen näkökulmasta. Monimenetelmällinen tutkimus koostui kysely- ja haastatteluaineistosta. Kyselyyn vastasi 242 henkilöä ja haastatteluun osallistui 15 henkilöä. Vastajaat olivat työkykykoordinaattoreita, TE-toimistojen asiantuntijoita, kuntoutuksen palveluntuottajia ja työterveyshuollon henkilöstöä.

Juvonen-Postin ym. (2020) tutkimuksessa työkyvyn ja työllistymisen tukea tarjottiin eri toimintaympäristöissä kaikikäisille työkäisille. Tutkimuksen mukaan työllistymisen tuen palvelujen yhteensovittaminen oli kuitenkin sattu-manvaraista sekä ammattilaisten että heille ohjautuvien asiakkaiden näkökulmasta. Hallinto- ja organisaatio-rajojen ylittäminen ohjaustyössä osoittautui vaikeaksi. Toisten työn ja palveluiden tuntemusta monialaisissa yhteistyöprosessissa ei ollut riittävästi, eikä koulutusjärjestelmä tukenut monialaisen osaamisen kehittämistä. Asiakkaan saama palvelua, palveluiden yhteensovittamista ja tavoitteita määrittivät usein se, mitä etuutta ihminen sai tai sellaisia tarpeita hallinnolla oli. Osaamisen osalta korostettiin palvelujärjestelmän, palveluiden ja etuuksien tuntemusta sekä monitoimijaisen yhteistyön edellytyksenä eri toimijoiden vastuiden ja osaamisen tuntemusta. Käsitystä ei ollut siitä, minkälaista pitkäaikaisempaa hyötyä esimerkiksi työssä jatkamisen, työhön paluun tai työllistymisen näkökulmista asiakkaat mahdollisesti saivat ohjaus- ja koordinaatioprosessistaan. Ammattilaiset ja asiantuntijat korostivat asiakaslähtöisyyttä, mutta samalla kuitenkin asiakastyön prosessiin vaikutti oman työn toimeksiantajien tai hallinnon ehdot ja edellytykset. Ohjausprosessi päättyi, kun palveluun sovittu kokonaisuus oli toteutunut.

5.3. Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP)

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) tarjoaa sektorirajat ylittävän rakenteen heikossa työmarkkina-asemassa olevien palvelujen yhteensovittamiseen. TYP-toiminnan tavoitteena on, että Työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto), kunta ja Kela arvioivat yhdessä työttömien palvelutarpeet, suunnittelevat heille työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaiset palvelukokonaisuudet sekä vastaavat työllistymisprosessin etenemisestä ja seurannasta. Tutkimuksen ajankohtana Suomessa toimi 33 TYP-verkostoa ja TYP-toiminnassa oli ollut mukana vuosittain yli 50 000 asiakasta. (Blomgren & Saikku 2020.)

Työllistymistä edistävää monialaista yhteispalvelua tutkittiin, kun Blomgren & Saikku (2020) selvittivät, miten palvelujen monialainen yhteensovittaminen toimii heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden sekä TYP-verkostoja johtavien henkilöiden näkökulmista. Samalla tutkittiin, miten TYP-palvelu toimii palveluintegraation keinona. Tutkimusaineisto koottiin yksilö- ja ryhmähaastatteluilla asiakasryhmistä sekä TYP-johtoryhmän ja TYP-johtajien haastatteluista.

Sekä TYP-johdon esiin nostamissa tekijöissä että asiakkaiden kokemuksissa tuli esiin yhteistyötä estävinä tekijöinä terveyspalveluiden puutteet, vanhanaikainen lainsäädäntö, monimutkainen byrokratia tai tiedonkulun ongelmien toteutuminen. Johdolla oli kokemuksia hyvistä uusista palvelumalleista ja myös TYP-lakia pidettiin hyvänä lähtökohdalla monialaiselle yhteistyölle. Johdon näkökulmasta monialainen yhteistyö toimi jo melko hyvin tiettyjen sektoreiden välillä. Asiakkaille tärkeintä oli, että arviointi-, tuki-, kuntoutus- ja työllistymisprosessit sujuvat saumattomasti ja suunnitelmallisesti. Heidän näkökulmastaan terveydenhuollolla oli tärkeä osa prosessissa, mutta palvelujen yhteensovittamisen ja sujuvien palveluketjujen haasteet ja puutteet liittyivät laajemmin myös puutteisiin kaikkien sektoreiden toimintakäytännöissä ja -kulttuureissa. Sekä asiakkaat että TYP-johto näkivät heikossa työmarkkina-asemassa olevien ihmisten tilanteiden etenemisen esteenä monimutkaisen sosiaaliturvajärjestelmän, jonka puitteissa oli vaikea sovittaa yhteen eri etuuksia tai etuuksia ja työtuloja. Pitkäaikaissairaat ihmiset, joilla on kuitenkin jonkin verran työkykyä ja jotka olisivat valmiita tekemään kevyitä töitä joustavasti, kärsivät palkan ja etuuksien yhteensovittamisen vaikeudesta. (Blomgren & Saikku 2020.)

5.4. RATKO – työyhteisölähtöinen ja osallistava työllistämisen valmennusmalli

Kaikille sopiva työ ja työyhteisö -tutkimus- ja kehittämishankkeessa selvitettiin, miten RATKO-malli (Ratkaisu erityistä tukea tarvitsevan työnhakijan ja työtehtävän kohtaamiseen) edisti vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä. Tutkimus- ja kehittämishankkeeseen osallistui yhdeksän työyhteisöä julkisen ja yksityisen sektorin vanhusten hoiva- ja hoito- sekä sosiaalipalvelualan toimialoilta. Tutkimusmenetelminä käytettiin havainnointia, haastatteluja, kenttätutkimusta ja toimintatutkimusta. RATKO-toimintamallissa työpaikoille kehitetään uusia tehtäväkuvia. Nämä työnkuvat arvioidaan IMBA (Integration von Menschen mit Behinderung in die Arbeitswelt) ja Melba (Mermalsprofile zur Einliederung Leistungswanderter und Behinderter in Arbeit) työn vaatavuuden arviointimenetelmien avulla. Mallissa tavoitteena on rakentaa uusi tehtävä ja saada siihen sopiva työntekijä, kuunnellen samalla työnantajan ja työyhteisön tarpeita. Prosessin aikana työntekijät kokoavat työpaikan tehtävistä sellaisia yleisluonteisia tai täydentäviä tehtäviä, jotka he kokevat olevan helposti siirrettävissä uuteen tehtäväkuvaan. Tämän jälkeen haetaan työhön tekijä, jonka osaamisprofiili sopii tähän parhaiten. Tämä osaamisprofiili muodostetaan samoja IMBA- ja Melba- työkaluja käyttäen, kuin työnkuvassa. Kyseisten arviointimenetelmien avulla pyritään siis sovittamaan työntekijän työkyky ja osaaminen yhteen työn vaatavuuden kanssa. (Hietala ym. 2015.)

Kehittämisen ja tutkimushanketta kuvaavassa loppuraportissa todetaan, että työllistymisprosessin ohjaamiseen liittyvät haasteet nousivat esiin etenkin työyhteisössä, jossa työtahti oli tiivis ja työn autonomia vähäistä. Työyhteisöissä, joissa oli suurempi autonomia, RATKO-malliin mahdollisti ydintehtävään keskittymisen. RATKO-mallin tarjoamat konkreettiset välineet ja keinot olivat onnistumisen kannalta oleellisia. Myös työhönvalmentajan työyhteisölle ja työllistyjälle tarjoama, joustava ja käytännönläheinen tuki oli tärkeää. Työllistyjän tukeminen oli haastavaa etenkin silloin, kun tehtävästä suoriutuminen oli odotettua vaikeampaa eikä hänen rajoitteistaan tai tarvittavista tukikeinoista ollut käytössä riittävästi tietoa oikea-aikaisesti. (Hietala ym. 2015.)

Johtamisen osalta hankkeessa todettiin, että RATKO-malli toi uuden tavan rekrytoida, ja tätä oli mahdollista soveltaa osatyökykyisten ohella muidenkin henkilöiden kohdalla. Malli auttoi näkemään, että asioita voitiin tehdä eri tavalla, mikä motivoi sekä työntekijää että hyödytti organisaatiota tuloksentelemisessä. RATKO-mallin kautta työllistyneitä pidettiin hyvinä työntekijöinä. Mallin käyttö vahvisti myös vastuullisen rekrytoinnin merkitystä, joka puolestaan vaikutti työnantajakuvaan. Yksilötutkimuksen mukaan RATKO-mallin kautta työllistyneet kokivat työn itselleen oikein mitoitetuksi, olivat tyytyväisiä työhönsä, sekä suoriutuivat siitä hyvin. Työnkuvan selkeys toi mukanaan itsenäisyyttä työssä, mahdollisti oma-aloitteisen ennakkoinnin tehtävissä sekä lisäksi toi vastuullisuutta. Esimiehet tarvitsivat työhönvalmentajan apua työhön opastamisessa ja rajoitteiden ymmärtämisessä työssä suoriutumisen varmistamiseksi. (Hietala ym. 2015.)

RATKO-mallista tehty SROI-analyysi (social return on investment) arvioi mallin laskennallisten hyötyjen eri sidosryhmille olevan 1,5–3,0 euroa siihen panostettuun euroon nähden. Matalampi arvio perustuu vain taloudellisiin hyötyihin (palkat, verot, tuet, tuotantopanos) ja korkeammassa luvussa mukaan on laskettu myös psyykkisiä ja sosiaalisia hyötyjä. (Klemelä 2018.)

5.5. Tie työelämään -Verkkopalvelu

Osatyökykyiset työssä -ohjelman tuottaman toimintamallin käytön tueksi rakennettiin kaikille avoin sähköinen tietopankki. Tietopankki tarjoaa työvälineen, joka tukee eri keinojen, palvelujen ja etuuksien tehokasta käyttöä osatyökykyisten työllistymiseksi ja työssä jatkamiseksi. Palvelun kohderyhmänä ovat osatyökykyiset henkilöt, työkykykoordinaattorit sekä kaikki ammatillaiset ja työnantajat, jotka tarvitsivat tietoa osatyökykyisyyteen ja osatyökykyisten työllistymiseen liittyen. Kuntoutussäätiö vastasi palvelun rakentamisesta yhteistyökumppaneinaan Vates-säätiö ja Vakuutuskuntoutus VKK ry Osatyökykyiset työssä (Osku) -ohjelman (2013–2015) aikana. Verkkopalvelu julkaistiin 2016 ja sen kehittämistä jatkettiin Osatyökykyisille tie työelämään (OTE) -kärkihankkeessa vuosina 2016–2018. (KPMG 2019.) Kuntoutussäätiö vastasi palvelun rakentamisesta ja päivittämisestä yhteistyökumppaneinaan Vates-säätiö vuoden 2021 loppuun.

Tieto helposti verkosta (OTE 6) -projektin arvioinnin perusteella verkkopalvelu oli vakiintunut mm. työkykykoordinaattoreiden ja kuntoutuspalveluissa työskentelevien työkaluksi. Projektin keräämän asiakaspalautteen mukaan keskeisin hyöty palvelusta oli se, että kaikki osatyökykyisille osoitetut palvelut oli kerätty saman sivuston alle. Verkkopalvelun käyttäjäryhmät löysivät aiempaa nopeammin ja tehokkaammin ajankohtaista ja ajantasaista tietoa osatyökykyisten työllistymiseen liittyen. Ajanjaksolla marraskuu 2016 – joulukuu 2018 verkkopalvelussa oli yhteensä 258 300 käyntikertaa. Yksilöityjen käyttäjien määrä oli 57 600 kävijää, joista palaavia käyttäjiä oli noin 19 000 kävijää. (KPMG 2019.)

5.6. Palkkatuen vaikuttavuus Suomessa

Asplund ym. (2018) ovat tehneet valtioneuvoston kanslian tilauksesta laajapohjaisen arvion palkkatuen vaikuttavuudesta työttömien työnhakijoiden palkkatukijakson jälkeiseen työllisyyteen ja ansiotason kehitykseen. Kyseessä ei ole vertaisarvioitu tutkimus, mutta esimerkiksi menetelmällisesti raportti noudattaa kansainvälisestä tutkimuksesta nousevia suosituksia ja suomalaiset rekisteriaineistot mahdollistavat kansainvälisesti vertaillen luotettavan kaltaistamisanalyysin tekemisen. Raportissa on mukana myös kirjallisuuskatsaus kansainväliseen tutkimukseen palkkatuen vaikuttavuudesta. Arviointiosuudessa tarkastellaan vuonna 2011 työttömiksi työnhakijoiksi siirtyneiden palkkatuen vaikuttavuutta vuonna 2015. Kohderyhmäksi oli valittu menossa olevan työttömyysjakson aikana palkkatuella ensimmäistä kertaa vuonna 2011, 2012 tai 2013 työllistyneet ja vertailuryhmän muodostivat ne työttömät, jotka eivät siirtyneet palkkatuelle vuosina 2011–2013, mutta saattoivat osallistua johonkin muuhun toimenpiteeseen. Kaltaistaminen tehtiin yksilöä kuvaavien perustietojen, aiemman työmarkkinahistorian, viivästettyjen taustatekijöiden sekä TE-toimistossa tehdyn palvelutarpeen arvion mukaan.

Asplundin ym. (2018) analyysin tulokset ovat moniulotteisia. Yrityksiin kohdistuvan palkkatuen vaikuttavuudesta tutkijat toteavat, että se nostaa tuella työllistyneiden ansiotuloja (keskimäärin 4 000 € vuodessa), lisää työkuukausia ja vastaavasti vähentää työttömyysriskiä tukijakson päättymisen jälkeen. Vaikutukset eivät tosin ole kovin suuria. Kolmannelle sektorille kohdistuvan palkkatuen vaikutuksen tukijakson jälkeisiin ansiotuloihin tutkijat katsovat olevan erittäin pieni eikä vaikutusta työllisyyteen ollut juuri nähtävissä; kuntasektorille kohdistuva palkkatuki ei edistänyt työllistymistä tai nostanut ansiotuloja tukijakson jälkeen. Tutkijat toteavat, ettei palkkatuki ”vaikuta toimivalta välineeltä tavoitteen ollessa tuella työllistyneiden avoimille työmarkkinoille työllistyminen ja työllisenä pysymisen parantaminen”. Ja että tulos ”herättää kysymyksen siitä (...) olisiko näiden sektoreiden osalta eri tavoin suunniteltu ja implementoitu palkkatuki tai peräti jokin aivan toinen toimenpide tältä osin vaikuttavampi ratkaisu”.

6. Yhteenvedo ja johtopäätökset

Tässä selvityksessä tarkasteltiin, millaisista osatyökykyisten henkilöiden työllistymiseen tähtäävistä toimenpiteistä löytyy tutkimusta ja millaisten toimenpiteiden on viimeaikaisissa tutkimuksissa todettu olevan vaikuttavia osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi. Työllistymiseen myönteisesti vaikuttavat prosessit ovat todennäköisesti monisyisiä, mutta katsaukseen perustuen keskeisinä tekijöinä osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen kannalta voidaan pitää etenkin yksilöllisesti suunnattua työllistymisen tukea sekä moniammatillista yhteistyötä ja palveluintegraatiota. Muun muassa nämä tekijät yhdistivät useita sellaisia toimenpiteitä, joista löytyi vaikuttavuustietoa. Lisäksi katsauksessa tunnistettiin joitakin muita työllistymistä edistäviä tekijöitä, joista moni nivoutuu laajemmin yhteiskunnan rakenteisiin. On hyvä huomioda, että jotkin toimenpiteistä ja tukimuodoista saattavat myös haitata työllistymistä, vaikkakin yksiselitteisten johtopäätösten tekeminen aiheesta on haastavaa.

6.1. Yksilöllinen työllistymisen tuki

Koska osatyökykyiset henkilöt ovat hyvin moninainen joukko, ei liene yllättävää, että yksilöllisesti suunnatuista ja suunnitelluista palveluista näyttäisi olevan hyötyä osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi. Yksilöllinen tuki ja valmennus joka on suunnattu työhakuun ja työssä jatkamiseen, painottuvat etenkin erilaisissa tuetun työllistymisen toimenpiteissä. Kyseisissä toimintamalleissa työhön suunnatut interventiot ja palvelut, sekä kuntoutuksen ammattilaisten vahva tuki olivat yhteydessä työllistymiseen. Tuetulla työllistymisellä todettiin olevan etuja esimerkiksi verrattuna työtoimintaan (esim. Dowler & Walls 2014, Nevala ym. 2019b). Se edisti työllistymistä henkilöillä, joilla oli erilaisia toimintakyvyn rajoitteita ja aiheutti vähemmän kustannuksia kuin perinteinen työtoiminta (Dowler & Walls 2014). Tuettu työllistyminen lisäsi muun muassa kehitysvammaisten henkilöiden (Nevala ym. 2019b), sekä niiden henkilöiden, joilla oli psyykkisiä häiriöitä (Cook ym. 2016) tai vakavia mielenterveyden häiriöitä (Marhawa ym. 2014, Suijkerbuijk ym. 2017), työllistymistä.

Tuetun työllistymisen palveluista tutkimustietoa löytyi etenkin IPS-mallista. IPS-malli on esimerkiksi Dowler ja Walls'n (2014) mukaan tuetun työllistymisen toimintamalleista vaikuttavin. Mallin periaatteisiin kuuluu nopean työnhaun lisäksi yhteistyö työnantajien kanssa asiakkaan toiveet huomioiden, sekä työllisyyspalveluiden integroiminen osaksi terveyspalveluita. (esim. Suijkerbuijk ym. 2017.) IPS-malliin osallistuneet työllistyivät tutkimuksissa todennäköisemmin kuin esimerkiksi ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneet (Metcalf ym. 2019, Davis ym. 2018). Useiden tutkimusten mukaan IPS-malli lisäsi työllistymistä etenkin henkilöillä, joilla on mielenterveyden häiriöitä (esim. Metcalfe ym. 2018; Davis ym. 2018; Waghorn ym. 2014; Suijkerbuijk ym. 2017; Smith ym. 2017.) Lisäksi IPS-mallin hyödyistä saatiin viitteitä henkilöillä, joilla oli kognitiivisia haasteita, syöpä (Dowler & Walls 2014) tai pitkäkestoista kipua (Rødevand ym. 2017). Henkilöillä, joilla oli vakavia mielenterveyden häiriöitä, työssä pysymistä edisti tuetun työllistymisen täydentäminen taitojen harjoittelua sisältävällä kuntoutusinterventiolla tai kognitiivis-behavioraalisella terapialla (Suijkerbuijk ym. 2017, Øverland ym. 2018). Työtä etsivien näkökulmasta IPS-malli oli avuksi työllistymisasiantuntijalta saadun kannustuksen ja työkeskeisyyden vuoksi (Rødevand ym. 2017). Myös taloudellisilla kannustimilla näytti olevan vaikutusta. Tehokkaimmillaan IPS:n todettiin olevan tilanteissa, joissa etuusjärjestelmä oli heikko (Metcalf ym. 2018).

Tuetun työllistymisen toimenpiteiden kustannusvaikuttavuutta arvioineet Mavranouzouli ym. (2014) totesivat, että tuettu työllistyminen IPS-mallin mukaisesti oli sekä vaikuttavampaa että kustannusvaikuttavampaa kuin päivätoiminta. Saha ym. (2018) totesivat, että yksilöllisesti tuettu työllistyminen (individual enabling and support, IES) oli todennäköisesti edullisempaa toteuttaa sekä mahdollisesti vaikuttavampaa kuin tavanomainen ammatillinen kuntoutus. Hagenin ym. (2019) kustannus-hyötyanalyysissä tarkasteltu työhönsijoittamisvalmennus tuottaa potentiaalisesti rahallista nettohyötyä sosiaaliturvajärjestelmän kannalta.

Jo aiemmin on esitetty, että osatyökykyiset pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat yksilöllisiä palveluita (esim. Oivo & Kerätär 2018). Tuettu työllistyminen saattaakin olla toimiva ratkaisu monien kohdalla sen yksilöllisen muokattavuuden vuoksi. Esimerkiksi Smith ym. (2017) Nevala ym. (2019b) Rødevand ym. (2017) painottavat kaikki yksilöllisesti räätälöityjen palveluiden tehokkuutta. Myös tuetulle työllistymiselle tyypillisellä työllistymisen jälkeen jatkuvalla tuella näyttäisi olevan merkitystä interventioiden tehokkuuden kannalta (esim. Hagen ym. 2019, Smith ym. 2017). Tärkeää tuetussa työllistymisessä on huomioida myös työskentely työnantajan kanssa, jotta osatyökykyiselle henkilölle kehitettävät työtehtävät vastaavat myös työnantajan tarpeisiin (Riesen ym. 2015).

Myös yksilöllinen työn muokkaus on lupaava keino osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen tueksi. Muokkaus sisältää esimerkiksi työympäristöön ja -tehtäviin toteutettavia yksilöllisiä muutoksia, jotka mahdollistavat työhön osallistumisen. Toisilta saatu apu sekä työajan joustot olivat vaikuttavia toimenpiteitä henkilöillä, joilla oli fyysisiä toimintakyvyn rajoitteita (Nevala ym. 2015a & Smith 2017). Työn muokkauksella on mahdollista saavuttaa myös kustannussäästöjä (Chow ym. 2015). Myös työmäärän ja työn vaatimusten asteittaisella kasvattamisella saattaa olla merkitystä palkkatyöhön palaamisen kannalta. (Van Egmond ym. 2017).

6.2. Moniammatillisen yhteistyön ja palveluintegraation merkitys

Osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, johon osallistuvat sekä terveydenhuollon ammattilaiset, että työllistymisen asiantuntijat (esim. Smith ym. 2017). Osatyökykyisten työllistymistä voi haitata, mikäli sidosryhmien ja terveydenhuollon välisessä yhteistyössä on puutteita ja kommunikaatio eri toimijoiden välillä on heikkoa (Bartys ym. 2017). Toimintatavasta, jossa työllistymiseen erikoistuneen henkilön työpanos on upotettu osaksi mielenterveyspalveluita, onkin saatu positiivisia tuloksia työllistymisen näkökulmasta (Marwaha ym. 2014).

Moniammatillisen yhteistyön merkityksen puolesta puhuu myös Suijkerbuijkin ym. (2017) Cochrane-katsaus, jonka perusteella vaikuttavimpia toimenpiteitä osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi olivat interventiot, joissa tuettu työllistyminen yhdistettiin taitojen harjoittelua sisältävään kuntoutukseen. Erilaisten toimenpiteiden yhdistämistä saatiin rohkaisevia tuloksia myös muissa yksittäisissä tutkimuksissa. Työllistymistä edisti esimerkiksi kognitiivinen kuntoutus yhdistettynä ammatilliseen kuntoutukseen (O'Connor ym. 2016), työorientoituneiden interventioiden ja psykoterapian yhdistelmä (Mattila-Holappa ym. 2016) sekä toimintaterapian alaan kuuluvat interventiot, esimerkiksi mielenterveyskuntoutujilla sosiaalisten taitojen harjoittelu (Smith ym. 2017). Henkilöillä, joilla oli tuki- ja liikuntaelinsairauksia, työllistymistä edistivät kognitiivis-behavioraalisen harjoittelun ja työhön suuntautuvien interventioiden yhdistelmät (Dibben ym. 2018) sekä motivoiva haastattelu yhdistettynä toiminta- tai liikuntaterapeutin toteuttamaan interventioon (Park ym. 2018).

Valitettavasti moniammatillinen yhteistyö ja erilaisten toimenpiteiden ja palveluiden saumaton integraatio ei aina toteudu. Esimerkiksi suomalaisen rekisteriaineistoon perustuvassa Mattila-Holapan ym. (2016) tutkimuksessa todettiin, että vain harvalla nuorella oli kuntoutussuunnitelma, joka olisi sisältänyt sekä työorientoituneita interventioita että psykoterapiaa, vaikka samassa tutkimuksessa näiden toimenpiteiden yhdistelmän todettiin olevan yhteydessä työllistymiseen. (Mattila-Holappa ym. 2016.) Myös eri sektoreiden välisen yhteistyön puute tuotiin esiin useissa selvityksissä ja tutkimuksissa (Vuorento & Lehtola 2018, Oivo & Kerätär 2018, Saikku & Blomgren 2020a, Juvonen-Posti ym. 2020).

Työkykykoordinaattoritoiminta on yksi tapa, jonka avulla on haluttu ratkaista osatyökykyisten henkilöiden hajanaisten palveluiden integroinnin haasteita (Mäkelä-Pusa & Tiainen 2018). Työkykykoordinaattoreiden työn onkin todettu edistävän asiakkaiden työelämäosallisuutta (Nevala ym. 2015b, Vuorento & Lehtola 2018). Myös yhteistyö

organisaatioiden sisällä ja niiden välillä on lisääntynyt toiminnan avulla (Nevala 2015b), vaikka hallinto- ja organisaatorajojen ylittämisen onkin todettu olevan haastavaa ohjaustyössä (Juvonen-Posti ym. 2020, Vuorento ja Lehtola 2018). On kuitenkin huomioitava, että esimerkiksi Juvonen-Posti ym. (2020) toteavat, että koordinaatioprosessin pidempiaikaisesta hyödystä asiakkaille ei ole tietoa. Ylipäätään luotettavaa vaikutus- ja vaikuttavuusarviointia kaivataan lisää siitä, missä määrin monialainen palvelu tuottaa parempia tuloksia kuin toisistaan erilliset palvelut (Saikku & Blomgren 2020a).

6.3. Osatyökykyisten henkilöiden työllistymisen edistäminen yhteiskunnallisessa kontekstissa

Monet muutkin tekijät, kuin työllistymiseen suoraan tähtäävät palvelut ja toimenpiteet, ovat yhteydessä työllistymiseen. Samalla on huomioitava, etteivät yksittäiset toimenpiteet ole erillisiä yhteiskunnan rakenteista, vaan niiden vaikuttavuus todennäköisesti nivoutuu laajempaan kokonaisuuteen, esimerkiksi lainsäädäntöön (esim. Dibben ym. 2018). Chow ym. (2015) totesivat, että vahva sosiaalinen verkosto ja integroituminen yhteiskuntaan edistivät parempia työllistymistuloksia. Nevalan ym. (2015a) mukaan vammaisten henkilöiden työllistymisen kannalta puolestaan keskeistä oli se, että he saivat tukea työnantajalta ja muulta yhteisöltä sekä arvostusta tekemälleen työlle (Nevala ym. 2019b). Osatyökykyisen henkilön työllistymiseen saattavat vaikuttaa myös ennakkoluulot, jotka eivät välttämättä liity suoraan hänen työkykyynsä. Esimerkiksi Hedley ym. (2017) totesivat, että ainakin USA:ssa samankaltaiset, esimerkiksi taustaan liittyvät ennakkoluulot, jotka vaikuttavat työllistymiseen ylipäätään, vaikuttavat myös autismikirjon henkilöiden työllistymiseen.

Erityisesti vammaisten henkilöiden kohdalla koulutuksen siirtymävaiheissa tärkeitä ovat toimivat tukimuodot (Kyöroläinen 2020). Nevalan ym. (2019b) mukaan kehitysvammaisilla nuorilla toisen asteen ja sen jälkeinen koulutus lisäsi työllistymistä siirtymävaiheessa, jos se sisälsi erilaisia henkilökohtaisen tuen palveluita ja työharjoittelua. Echartin ym. (2019) mukaan sekä työelämässä olevilla että työttömillä osatyökykyisillä henkilöillä, joilla oli toimintakyvyn rajoitteita, uudelleen koulutus oli yhteydessä työllistymiseen ja tulojen paranemiseen

Eräänä keinona edistää osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä, on pidetty työnantajalle maksettavaa palkkatukea. Deuchert'n ym. (2017) mukaan palkkatuen vaikutus lisäsin työnantajien yhteydenottohalukkuutta ikään-tyneemmällä henkilöillä, joilla oli mukana työhönvalmennuspalvelut. Myös Jimenez-Martin ym. (2019) havaitsivat palkkatuen vaikuttavan positiivisesti työllistymiseen työttömillä, ikään-tyneillä henkilöillä.

6.4. Osa tukimuodoista saattaa haitata työllistymistä

Kun pyritään edistämään osatyökykyisten työllistymistä, on tärkeää huomioida, että jotkin järjestelmät ja toimenpiteet, kuten jäykät taloudelliset kompensatiokeinot, saattavat etenkin tietyillä ryhmillä toimia työllistymisen esteinä (esim. Bartys ym. 2017). Esimerkiksi palkkatuista todettiin tutkimuksissa, että vaikka ammatinvaihtajien (Deuchert ym. 2017) sekä ikään-tyneempien työnhakijoiden (Jiménez-Martín ym. 2019) kohdalla palkkatuki näytti olevan yhteydessä työllistymiseen, nuoret henkilöt eivät kuitenkaan juuri hyötyneet palkkatuesta (Jiménez-Martín ym. 2019, Deuchert ym. 2017). Myös kotimaisessa Asplundin ym. (2018) raportissa todetaan, ettei palkkatuki todennäköisesti palvele silloin, kun tavoitellaan työllistymistä avoimille työmarkkinoille, vaikka se saattaakin joissakin tapauksissa lisätä esimerkiksi työkuukausia.

Kayan ym. (2016) tutkimuksessa puolestaan todettiin, että ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneiden autismikirjon henkilöiden kohdalla se, että henkilö ei saanut vammaistukea, oli positiivisesti yhteydessä työllistymiseen. Tutkimuksessa arveltiin, että vammaistukipäätöksen saaminen urakehityksen kannalta kriittisessä elämänvaiheessa

vaikuttaa nuoren minäkuvaan, vahvistaen tämän käsitystä itsestään sellaisena henkilönä, jolla ei ole työntekijän roolia. Tämän haittavaikutuksen ehkäisemiseksi nuoret autismikirjon henkilöt tarvitsevatkin enemmän apua näiden tukien merkityksen ymmärtämiseksi. (Kaya ym. 2016.)

Osatyökyisten palveluita suunniteltaessa on hyvä ottaa huomioon, että esimerkiksi Nevalan ym. (2019b) mukaan niin sanotulla perinteisellä työtoiminnalla ei ollut vastaavaa vaikutusta työllistymiseen, kuin tuetun työllistymisen toimenpiteillä. Samalla todettiin, että työtoiminta voi toimia jopa esteenä työllistyä avoimille työmarkkinoille. Koulujärjestelmässä ei kuitenkaan aina tunnisteta esimerkiksi kehitysvammaisten henkilöiden omia toiveita ja tarpeita, vaan heitä ohjataan nimenomaan työtoiminnan kaltaisten perinteisten palveluiden pariin. (Nevala ym. 2019b.) Myöskään Suijkerbuijk ym. (2017) eivät löytäneet tukea työtoiminta -tyyppisten toimenpiteiden vaikuttavuudelle avoimille työmarkkinoille työllistymisessä henkilöillä, joilla oli vakava mielenterveyden häiriö. Työtoiminnasta työllistämisen edistäjänä on kuitenkin osin myös ristiriitaista tietoa (Cimera ym. 2014).

On todettu, että etenkin kehitysvammaiset henkilöt tekevät pääasiassa keittiö- tai siivoustöitä tai erilaisia alihankintatöitä (Vesala 2015). Yleisesti vaikeasti vammaisten henkilöiden koulutustaso on matala, mikä voi vaikeuttaa työllistymistä. Kyröläisen (2020) mukaan tärkeätä on huolehtia ammattikoulutuksen työelämälähtöisyyden toteutumisesta näiden henkilöiden kohdalla. Tukitoimien, kuten esimerkiksi mukautusten osalta, tulee laatia selkeät yhteistyön käytänteet. Kyröläisen (2020) mukaan tukijärjestelmää tulisi myös selkeyttää siten, että osa-aikainen työ ei aiheuta kannustinloukkuja esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeellä oleville. On myös hyvä huomioida, että esimerkiksi Dowlerin & Wallsin katsauksessa (2014) nostettiin esille, että työllistymisestä huolimatta ne henkilöt, joilla on jokin toimintakyvyn rajoite, voivat elää köyhyysrajan alla. He saavat usein työllistyttyäänkin minipalkkaa ja käyvät työssä osa-aikaisesti.

6.5. Tämän kirjallisuuskatsauksen rajoitukset

Vaikka hakutulokset käytiin läpi kahden tutkijan toimesta, on mahdollista, että kaikkia aihetta käsitteleviä tutkimuksia ei ole otettu katsaukseen mukaan. Esimerkiksi käytetyt hakutermit ja tietokannat ovat saattaneet rajata joihtakin tutkimusaiheen kannalta oleellisia artikkeleita pois. Muutamia artikkeleita puolestaan ei saatu sisällytettyä katsaukseen sen vuoksi, että niistä ei ollut kokotekstiä saatavilla.

On hyvä huomioida, että selvityksessä ei tarkasteltu interventioiden vaikutuksia työ- ja toimintakykyyn tai erilaisiin valmiuksiin ja taitoihin, vaan ainoastaan toimenpiteiden suoraa yhteyttä työllistymiseen. Esimerkiksi tutkimukset, joissa jonkin toimenpiteen vaikuttavuutta mitattiin arvioimalla henkilön subjektiivista kokemusta toimintakyvystään, ei sisällytetty tähän katsaukseen. On mahdollista, että tämä selittää muun muassa erilaisten kuntoutusmuotojen (esimerkiksi fysioterapia, toimintaterapia, psykoterapia) vähäisyyden aineistossa. Tässä katsauksessa ei myöskään tarkasteltu esimerkiksi monialaista työkyvyn arviointia interventiona, vaikka se usein nivoutuu erilaisten toimenpiteiden osaksi, toimien niiden perustana.

Katsauksessa myös pureuduttiin nimenomaan työllistymistä koskeviin tutkimuksiin eikä tarkasteltu lainkaan tutkimuksia, joissa käsiteltiin työssä jatkamista tukevia toimenpiteitä. Tämä saattaa selittää sen, että katsaukseen valikoitui erityisesti sellaisia tutkimuksia, joissa osatyökykyisyys katsottiin synnynnäisestä vammasta tai mielenterveyshäiriöistä johtuvaksi. Sisällytyissä tutkimuksissa osallistujat olivat myös pääsääntöisesti sellaisia, jotka olivat itse halukkaita työllistymään (esim. Waghorn ym. 2014). Katsauksen tulosten tulokinnassa on huomioitava lisäksi, että iso osa vertaisarvioituista tutkimuksista toteutettiin USA:ssa, jonka palvelujärjestelmä on hyvin erilainen kuin Suomessa. Esimerkiksi avointen työmarkkinoiden käsite ei tämän vuoksi ollut täysin yksiselitteinen ja riski aineiston väärin ymmärtämiselle on olemassa.

7. Jatkotutkimusehdotuksia

Viimeistään tämän katsauksen teon aikana on käynyt selville, että tutkimusta tehdään aktiivisesti sekä osatyökykyisten työllistymiseen että työssä jatkamiseen liittyen. Esimerkiksi Cochrane-hauissa löytyi protokolla-artikkeleita, joista voinee odottaa tuloksia lähivuosina. Aihealueessa riittää tutkittavaa ja näyttöä erilaisista toimenpiteistä kaitavaan yhteiskunnallisen päätöksenteon tueksi. Koska eri maiden palvelujärjestelmät ja yhteiskunnalliset rakenteet eroavat toisistaan, olisi tärkeää tulevaisuudessa saada kotimaisia tutkimustuloksia. Etenkin työllistymistä tukevan toiminnan kustannusvaikuttavuudesta Suomessa tarvitaan lisää tutkimusta. Tämän katsauksen perusteella jää vaikutelma, että toistaiseksi myös pitkäaikaisempi vaikuttavuustutkimus aihealueen tiimoilta puuttuu, sillä monet aiheita käsittelevät tutkimukset perustuvat poikkileikkausaineistoihin.

Kotimainen VNTEAS-tutkimus (Asplund ym. 2018) palkkatuen vaikuttavuudesta toteaa, että korkeatasoisiin arviointimenetelmiin pohjautuvia arviointituloksia palkkatuen vaikutuksista on tarjolla vain rajoitetusti – ja että tämä huomio koskee kansainvälisen kirjallisuuden lisäksi erityisesti kotimaista tutkimuskenttää. Erilaisten toimenpiteiden vaikuttavuuden tutkimus on siis hyvin kysyttyä ja siten potentiaalinen jatkotutkimuksen kohde. Asplund ym. (2018) katsovat merkittävimmän kynnyksen olevan sopivien pitkittäisaineistojen saatavuudessa: “kun käytössä oleva tilastoaineisto on sisällöltään riittämätön, arviointeja ei pystytä ylipäänsä tekemään tai sitten saatuja tuloksia ei voida pitää luotettavina”. Kirjoittajat korostavat lisäksi, ettei vaikuttavuuden arviointi ole menetelmällisesti yksinkertainen asia. Tähän liittyvää niin sanottua arviointiongelmää tai valikoitumisharhaa, kuten koko vaikuttavuuden käsitettä ei ole tässäkään raportissa sinänsä problematisoitu. Toisaalta monet siteeratut tutkimukset perustuvat esimerkiksi satunnaistettuihin vertailukokeisiin. Vaikuttavuustutkimusta suunnittelevalle Asplundin ym. (2018) selvitys on hyödyllinen suomenkielinen esitys.

Tutkimustiedon lisäksi työllistymistä edistävien toimenpiteiden vaikuttavuuden seuraamiseksi tarvitaan ajankohtaista tilastotietoa osatyökykyisten henkilöiden työllisyystilanteesta. Tällaista tietoa ei tällä ole hetkellä saatavilla, esimerkiksi viimeisin tieto osatyökykyisten määrästä ja työllisyysasteesta on vuodelta 2011 ja tieto palkkatyössä olevien kehitysvammaisten osalta on vuodelta 2013.

Nykyisen hallitusohjelman uudistuksilla tavoitellaan useita konkreettisia muutoksia osatyökykyisten henkilöiden työllistämisen toimintamalliin ja -tapoihin sekä aiempaa vahvempaa vaikuttavuutta työllisyyden edistämisessä. Vaikuttamisinvestoimisen osaamiskeskus onkin kehittänyt mallinnuksen, joka auttaa osatyökykyisten paremmassa tunnistamisessa ja sitä kautta osuvampien palveluiden suunnittelussa ja tarjoamisessa. Mallinnuksen avulla voidaan myös arvioida toimenpiteiden tuloksellisuutta ja laskea työllistymisen yhteiskunnallinen hyöty. Työkalua voidaan testata esimerkiksi työllisyyden kuntakokeiluissa sekä TE-palvelujen uudistamisessa (TEM 2020.) Näitä tuloksia odotetaan mielenkiinnolla.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella osatyökykyisen työntekijän onnistuneen työllistymisen kannalta työnantajan ja työyhteisön tuki on kenties yksi keskeisistä tekijöistä (Nevala 2015a, 2019b). Myös työhönvalmentajan työskentely työnantajan kanssa nähtiin tärkeänä, sillä näin osatyökykyiselle henkilölle kehitettävät työtehtävät vastaavat myös työnantajan tarpeisiin (esim. Riesen ym. 2015). Lisää tutkimusta työnantajien ja työyhteisön osallistamisen keinoista kuitenkin tarvitaan. Etenkin lisätietoa erilaisista käytännön sovellutusten sisällöistä ja niiden vaikuttavuudesta tulisi saada. Lisäksi IPS-mallin ja muiden tuetun työhönvalmennuksen mallien vaikuttavuuden vertailua vaikeuttaa se, että toisin kuin IPS-malli, monet muut mallit eivät ole samalla lailla standardoituja eikä niiden toimenpanon laatua seurata.

8. Lopuksi

Tässä kirjallisuuskatsauksessa on esitelty erilaisia kansainvälisiä vertaisarvioituja tutkimuksia sekä kotimaisia raportteja ja selvityksiä, jotka käsittelevät osatyökykyisten työllistymiseen tähtääviä toimenpiteitä. Vaikka katsauksessa on omat rajoituksensa, tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että niitä moninaisia toimenpiteitä, joiden avulla osatyökykyisillä henkilöillä on mahdollisuus työllistyä, yhdistää työllistymisen tuen suuntaaminen yksilöllisesti, tuen tarjoajien moniammatillinen yhteistyö sekä palveluintegraatio. Esimerkiksi tuettua työllistymistä ja erilaisia kuntoutuksen keinoja hyödyntämällä, palveluita yksilöllisesti räätälöimällä sekä yhteistyötä eri toimijoiden välillä tiivistämällä on mahdollista löytää keinoja osatyökykyisten henkilöiden työllistymiseksi. Varsinkin kotimaista tutkimusta tarvitaan kuitenkin lisää työllistymistä tukevien toimenpiteiden vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta.

9. Lähteet

Ala-Kauhaluoma M, Kesä M, Lehikoinen T, Pitkänen S, Ylikojola P (2017) Osatyökykyisistä osaavaa työvoimaa. Osa-työkykyisten työvoiman kysyntää ja sen kehittämistä koskeva tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 42/2017. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Asplund (2018) Palkkatuen vaikuttavuus – palkkatukijärjestelmän ja sen uudistuksien arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 75/2018.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161235/75-2018-Palkkatuki.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bartys S, Frederiksen P, Bendix T, Burton K (2017) System influences on work disability due to low back pain: an international evidence synthesis. *Health Policy* 121(8), 903–912.

Blomgren S, Saikku P (2020) Heikossa työmarkkina-asemassa oleville suunnattujen palvelujen yhteensovittaminen ja kehittämistarpeet – asiakkaiden ja johdon näkökulma. Teoksessa P Juvonen-Posti, P Saikku, J Turunen (toim.) Elinikäistä osallistumista vai elämää työ edellä? Työikäisten monialaisten palveluiden yhteensovittaminen ja vaikuttavuuden arviointi -loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 57–85. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162412/VNTEAS_2020_40.pdf (haettu 19.8.2021)

Brongers KA, Cornelius B, Roelofs PD, van der Klink JJ, Brouwer S (2019) Feasibility of Family Group Conference to promote return-to-work of persons receiving work disability benefit. *Disability and rehabilitation* 42(22), 3227–3236.

Chow CM, Croft B, Cichocki B (2015) Evaluating the potential cost-savings of job accommodations among individuals with psychiatric disability. *Journal of Vocational Rehabilitation* 43(1), 67–74.

Cimera RE (2014) Agency setting as a factor in the effectiveness of supported employment programs. *Journal of Rehabilitation* 80(2), 41–46.

Cook JA, Burke-Miller JK, Roessel E (2016) Long-term effects of evidence-based supported employment on earnings and on SSI and SSDI participation among individuals with psychiatric disabilities. *American Journal of Psychiatry*, 173(10), 1007–1014.

Davis LL, Kyriakides TC, Suris AM, Ottomanelli LA, Mueller L, Parker PE, Resnick S, Toscano R, Scrymgeour A, Drake RE (2018) Effect of evidence-based supported employment vs transitional work on achieving steady work among veterans with posttraumatic stress disorder: a randomized clinical trial. *JAMA Psychiatry* 75(4), 316–324.

Del Valle R, Leahy MJ, Sherman S, Anderson CA, Tansey T, Schoen B (2014) Promising best practices that lead to employment in vocational rehabilitation: Findings from a four-state multiple case study. *Journal of Vocational Rehabilitation* 41(2), 99–113.

Deuchert E, Kauer L (2017) Hiring subsidies for people with a disability: Evidence from a small-scale social field experiment. *International Labour Review* 156(2), 269–285.

- Dibben PJ, Wood G and O'Hara R (2018) Do return to work interventions for workers with disabilities and health conditions achieve employment outcomes and are they cost effective? A systematic narrative review. *Employee Relations* 40(6), 999–1014.
- Dowler D L, Walls RT (2014) A Review of Supported Employment Services for People with Disabilities: Competitive Employment, Earnings, and Service Costs. *Journal of Rehabilitation* 80(1), 11–21.
- Echarti N, Schüring E, O'Donoghue C (2019) Effects of Vocational Re-training on Employment Outcomes Among Persons with Disabilities in Germany: A Quasi-Experiment. *Journal of Occupational Rehabilitation* 30(2), 221–234.
- Van Egmond MP, Duijts SFA, van Muijen P, van der Beek AJ, Anema JR (2017) Therapeutic work as a facilitator for return to paid work in cancer survivors. *Journal of Occupational Rehabilitation* 27(1), 148–155.
- Eläketurvakeskus (2020) Suomen eläkkeensaajat [verkkojulkaisu 8.4.2020]. <https://www.etk.fi/tutkimus-tilastot-ennusteet/tilastot/elakkeensaajat/tyoelakkeensaajat/> (haettu 21.6.2022)
- Eläketurvakeskus (2021) Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi ennätyksellisen vähän ihmisiä. Ajankohtaista 9.3.2022. <https://www.etk.fi/ajankohtaista/tyokyvyttomyyselakkeelle-siirtyi-ennatyksellisen-vahan-ihmisia/>
- Hagen T (2019) Evaluation of a placement coaching program for recipients of disability insurance benefits in Switzerland. *Journal of Occupational Rehabilitation* 29(1), 72–90.
- Hedley D, Uljarević M, Cameron L, Halder S, Richdale A, Dissanayake C (2017) Employment programmes and interventions targeting adults with autism spectrum disorder: A systematic review of the literature. *Autism* 21(8), 929–941.
- Hietala O, Sippola A, Riipinen M, Lampinen P, Nevalainen M (2015) Kaikille sopiva työ ja työyhteisö. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Työsuojelurahasto, Helsinki. <https://vamlas.fi/wp-content/uploads/2017/09/kaikille-sopiva-tyo.pdf> (haettu 19.8.2021)
- Jiménez-Martín S, Mestres AJ, Castelló JV (2019). Hiring subsidies for people with a disability: do they work? *The European Journal of Health Economics* 20(5), 669–689.
- Juvonen-Posti P, Nevala N, Kaleva S (2020) Koordinoivaa työtä tekevät palveluintegraation areenana. Teoksessa P Juvonen-Posti, P Saikku, J Turunen (toim.) Elinikäistä osallistumista vai elämää työ edellä? Työikäisten monialaisten palveluiden yhteensovittaminen ja vaikuttavuuden arviointi -loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 90–125. Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162412/VNTEAS_2020_40.pdf (haettu 19.8.2021)
- Ipsen C, Kurth N, McCormick S, Hal JP, Chambless C (2019) Engaging SSI youth and families with ASPIRE services. *Journal of Vocational Rehabilitation* 51(2), 211–224.
- Kaya C, Chan F, Rumrill P, Hartman E, Wehman P, Iwanaga K, Chia-Hui P, Avellone L (2016) Vocational rehabilitation services and competitive employment for transition-age youth with autism spectrum disorders. *Journal of Vocational Rehabilitation* 45(1), 73–83.

Kela (2021) Ammatillinen kuntoutus. <https://www.kela.fi/amatillinen-kuntoutus> (haettu 24.9.2021)

Kerätär R (2016) ”Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän.” Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömillä. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Klemelä J (2018) Vaikuttavuutta työn muotoilulla. Ratko-mallin analyysi Social Return on Investment -menetelmällä. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö (Vamplas) 95–100. https://vamplas.fi/wp-content/uploads/2019/02/sroi-raportti_a4_taitto_final.pdf

Kostilainen H, Lindberg J (2021) Inklusiivisen työllistymisen menestystekijöitä. Teoksessa J. Helminen (toim.) Strategia siivittämässä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa – Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 6. Diak Työelämä 21. Diakonia-ammattikorkeakoulu, 163–174. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/487686/DIAK_Tyoelama21_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y (haettu 21.11.2021)

KPMG (2019) Projekti 6: Tieto helposti verkosta. Teoksessa OTE-kärkihankkeen ulkoinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriö, 31–33. <https://stm.fi/documents/1271139/13111556/OTE-k%C3%A4rkihankkeen+ulkoinen+arviointi.pdf/b904de1c-ae6d-42f8-4373-2d6ca1e9119c/OTE-k%C3%A4rkihankkeen+ulkoinen+arviointi.pdf> (haettu 19.8.2021)

Kyröläinen A (2020) Vammaisten henkilöiden työllistymisen rakenteelliset esteet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 36. Helsinki: TEM. <https://tem.fi/-/selvitys-vammaisten-henkiloiden-tyollistymisen-esteita-purettava>(haettu 19.8.2021)

Lindberg J, Pakarinen J (2021) Osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden työllistyminen ja työllistäminen muutoksessa. Työpoliittinen aikakauskirja 3. Työ- ja elinkeinoministeriö, 19–24. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163534/Ty%C3%B6poliittinen%20aikakauskirja%203_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (haettu 21.11.2021)

Marwaha S, Gilbert E, Flanagan S (2014) Implementation of an employment intervention in mental health teams: a naturalistic 1-year employment outcome study in people with severe mental illness. *Journal of Mental Health* 23(3), 135–139.

Mattila-Holappa P, Joensuu M, Ahola K, Koskinen A, Tuisku K, Ervasti J, Virtanen M (2016) Psychotherapeutic and work-oriented interventions: employment outcomes among young adults with work disability due to a mental disorder. *International Journal of Mental Health Systems* 10(1), 68.

Mattila-Wiro P, Tiainen R (2019) Kaikki mukaan työelämään. Osatyökykyisille tie työelämään (OTE) kärkihankkeen tuloksia ja suosituksia. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 25. Helsinki: STM. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161453/25_2019_OTE-loppuraportti%20suomi%20netti.pdf (haettu 19.8.2021)

Mavranzouli I, Megnin-Viggars O, Cheema N, Howlin P, Baron-Cohen S, Pilling S (2014) The cost-effectiveness of supported employment for adults with autism in the United Kingdom. *Autism* 18(8), 975–984.

Metcalfe JD, Drake RE, Bond GR (2018) Economic, labor, and regulatory moderators of the effect of individual placement and support among people with severe mental illness: a systematic review and meta-analysis. *Schizophrenia Bulletin* 44(1), 22–31.

Mäkelä-Pusa P, Tiainen R (2018) Työkykykoordinaattorikoulutuksen vakiinnuttaminen. Teoksessa Polkuja työelämään (Tempo) -hanke 2015–2018. Loppuraportti, 48–53. Helsinki: Kuntoutussäätiö. <https://kuntoutussaatio.fi/as-sets/files/2018/03/tempo-loppuraportti-260318.pdf> (haettu 19.8.2021)

Mäkinen H (2021) Selvitys osatyökykyisten Suomen mallista. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Työelämä, 2021:8. Helsinki: TEM.

Nevala N, Pehkonen I, Koskela I, Ruusuvuori J, Anttila H (2015a) Workplace accommodation among persons with disabilities: A systematic review of its effectiveness and barriers or facilitators. *Journal of occupational rehabilitation* 25(2), 432–448.

Nevala N, Turunen J, Tiainen R, Mattila-Wiro P (2015b) Osatyökykyiset työssä -toimintamallin (Osku) 2013–2015 toteutuminen ja hyödyt erilaisissa toimintaympäristöissä. Helsinki: STM ja TTL. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74728/Tutkimusraportti2015-Osaty%C3%B6kykyiset-ty%C3%B6ss%C3%A4-toimintamallin.pdf> (haettu 19.8.2021)

Nevala N, Heikkilä H, Hirvonen M (2019a) Koulutuksella muutokseen. (OTE 2) -työkykykoordinaattorikoulutuksen arviointi. Helsinki: Työterveyslaitos.

Nevala N, Pehkonen I, Teittinen A, Vesala HT, Pörtfors P, Anttila H (2019b) The Effectiveness of Rehabilitation Interventions on the Employment and Functioning of People with Intellectual Disabilities: A Systematic Review. *Journal of Occupational Rehabilitation* 29(4), 773–802.

Nevala N, Mattila-Wiro P, Clottes Heikkilä H, Anttilainen J, Tujunen S, Malkamäki R, Hirvonen M, Tiainen R (2022) Effects of work ability coordinators' educational program on behavior of professionals. *SN Social Sciences* (2022) 2:229.

O'Connor AA, Daley R (2016) Enhanced vocational rehabilitation for veterans with mild traumatic brain injury and mental illness: pilot study. *Journal of Rehabilitation Research and Development* 53(3), 307–320.

Oivo T, Kerätär R (2018) Osatyökykyisten reitit työllisyyteen - etuudet, palvelut, tukitoimet: Selvityshenkilöiden raportti.

Park J, Esmail S, Rayani F, Norris CM, Gross DP (2018) Motivational interviewing for workers with disabling musculoskeletal disorders: results of a cluster randomized control trial. *Journal of Occupational Rehabilitation* 28(2), 252–264.

Pekkarinen L, Sohlman P (2020) Ammatillisen kuntoutuksen onnistuminen julkisella alalla. KEVAN tutkimuksia 1/2020. Helsinki: KEVA.

Radford K, Phillips J, Drummond A, Sach T, Walker M, Tyerman A, Haboubi N, Jones T (2013) Return to work after traumatic brain injury: cohort comparison and economic evaluation. *Brain Injury* 27(5), 507–520.

Riesen T, Morgan RL, Griffin C (2015) Customized employment: A review of the literature. *Journal of Vocational rehabilitation* 43(3), 183–193.

Rødevand L, Ljosaa TM, Granan LP, Knutzen T, Jacobsen HB, Reme SE (2017) A pilot study of the individual placement and support model for patients with chronic pain. *BMC Musculoskeletal Disorders* 18(1), 550.

Saha S, Bejerholm U, Gerdtham UG, Jarl J (2018) Cost-effectiveness of supported employment adapted for people with affective disorders. *Nordic Journal of Psychiatry* 72(3), 236–239.

Saikka P, Blomgren S (2020) Palveluintegraation mallit ja toimivuus Pohjoismaissa heikossa työmarkkina-asemassa olevien näkökulmasta -kirjallisuuskatsaus. Teoksessa P Juvonen-Posti, P Saikka, J Turunen (toim.) *Elinikäistä osallistumista vai elämää työ edellä? Työikäisten monialaisten palveluiden yhteensovittaminen ja vaikuttavuuden arviointi -loppuraportti*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 26–53. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162412/VNTEAS_2020_40.pdf (haettu 19.8.2021)

Seppänen-Järvelä R, Aalto A-M, Juvonen-Posti P, Laaksonen M, Tuusa M (toim.) (2015) Yksilöllisesti räätälöity ja työhön kytketty. Kelan työhönkuntoutuksen kehittämishankkeen arviointitutkimus. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 139, 2015. Helsinki: STM ja Kela.

Smith DL, Atmatzidis K, Capogreco M, Lloyd-Randolfi D, Seman V (2017) Evidence-based interventions for increasing work participation for persons with various disabilities: A systematic review. *OTJR: Occupation, Participation and Health* 37(2_suppl), 3S–13S.

STM Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2020) Työkykyohjelma 2020–2022. Ohjelma ja hankeopas. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisu 11. Helsinki: STM. https://stm.fi/documents/1271139/21911714/Ty%C3%B6kykyohjelma_ohjelma+ja+hakuopas.pdf/e41709da-130d-f354-df8f-d96e10fe8c08/Ty%C3%B6kykyohjelma_ohjelma+ja+hakuopas.pdf (21.11.2021)

Suijkerbuijk Y B, Schaafsma F G, van Mechelen JC, Ojajarvi A, Corbiere M, Anema JR (2017) Interventions for obtaining and maintaining employment in adults with severe mental illness, a network meta-analysis. *Cochrane Database of Systematic Reviews*.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkköjulkaisu] helmikuu 2020. Helsinki: Tilastokeskus (haettu 1.4.2020). http://www.stat.fi/til/tyti/2020/02/tyti_2020_02_2020-03-24_tie_001_fi.html

Sveinsdottir V, Lie SA, Bond GR, Eriksen HR, Tveito TH, Grasdahl AL, Reme SE (2019) Individual placement and support for young adults at risk of early work disability (the SEED trial). A randomized controlled trial. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 46(1), 50–59.

TE-palvelut (2021a) Työllistymistä edistävät palvelut ja kulukorvaus. (haettu 24.9.2021) <https://www.te-palvelut.fi/fi/tyonhakijalle/tukea-tyollistymiseen/tyollistymista-edistavat-palvelut-ja-kulukorvaus>

TE-palvelut (2021b) Työhönvalmentajan tuella työhön tai koulutukseen. <https://www.te-palvelut.fi/tyonhakijalle/tukea-tyollistymiseen/tyohonvalmentaja?inheritRedirect=true> (haettu 24.9.2021)

TE-palvelut (2021c) Tukea rekrytointiin. <https://www.te-palvelut.fi/tyonantajalle/loyda-tyontekija/tukea-rekrytointiin> (haettu 24.9.2021)

TE-palvelut (2021d) Työkykykoordinaattori tukenasi. <https://www.te-palvelut.fi/tyonhakijalle/tukea-tyollistymiseen/tyokykykoordinaattori> (haettu 24.9.2021)

TE-palvelut (2021e) Oppisopimuskoulutus. (haettu 29.9.2021) <https://www.te-palvelut.fi/tyonhakijalle/ammatinvalinta-koulutus/oppisopimuskoulutus> (haettu 29.9.2021)

TEM Työ- ja elinkeinoministeriö (2020) Mallinnus auttaa palvelujen suunnittelussa entistä osuvammiksi osatyökykyisille - Työ- ja elinkeinoministeriön verkkopalvelu (tem.fi) (haettu 15.8.2022)

TEM Työ- ja elinkeinoministeriö (2021a) Työolosuhteiden järjestelytuki <https://tem.fi/tyoolosuhteiden-jarjestelytuki> (haettu 11.6.2021)

TEM Työ- ja elinkeinoministeriö (2021b) Työllisyyden kuntakokeilut <https://tem.fi/tyollisyyskokeilut> (haettu 29.9.2021)

TEM Työ- ja elinkeinoministeriö (2021c) Palkkatuki <https://tem.fi/palkkatuki> (haettu 11.6.2021)

TEM Työ- ja elinkeinoministeriö (2022) Työllistymisen vauhdittaminen julkisilla hankinnoilla <https://tem.fi/tyollistymisen-vauhdittaminen-julkisilla-hankinnoilla> (haettu 2.9.2022)

Tiainen R, Nevala N, Vuorento M, Malkamäki R, Nissinen P, Mattila-Wiro P (2019) Keinot käyttöön. Tukea työllistymiseen ja työssä jatkamiseen. Helsinki: STM, TTL, Tampereen yliopisto, Sano Ky, Kuntoutussäätiö.

Tie työelämään verkkopalvelu (2021) <https://tietyoelamaan.fi/> (haettu 2.12.2020)

Tilastokeskus (2021) Syntyvyys noussut hieman viime vuodesta. Väestön ennakkotilasto. Suomen virallinen tilasto. Syyskuu 2021.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja (2020) Yhteiskunnallisten yritysten strategia. Työelämä. 41. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163198/TEM_2021_41.pdf?sequence=1&isAllowed=y (haettu 2.9.2022)

Tötterman P (2020) Julkaisematon muistio osatyökykyiset työttömät 1992-2019, Tilannekuva ja haasteet.

Valtioneuvosto (2019) Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki: Valtioneuvosto.

Vesala HT, Klem S, Ala-Kauhaluoma M, Harkko J (2016) Työnantajien kokemuksia kehitysvammaisista työntekijöistä. Kehitysvammaliiton selvityksiä. Kehitysvammaliitto.

Vuorento M, Lehtola J (2018) Tuloksia: sujuvaa palveluohjausta työkykykoordinaattorin tuella. Teoksessa Polkuja työelämään (Tempo) -hanke 2015–2018. Loppuraportti 36–47. <https://kuntoutussaatio.fi/assets/files/2018/03/tempo-loppuraportti-260318.pdf> (haettu 19.8.2021)

Vuorento M, Terävä K (2014) Osatyökykyisen työssä jatkamisen ja työllistymisen tukeminen. Kirjallisuuskatsaus ja haastattelututkimus. Kuntoutussäätiön työselosteita 48/2014. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

Waghorn G, Dia S, Gladman B, Harris M, Saha S (2014) A multi-site randomised controlled trial of evidence-based supported employment for adults with severe and persistent mental illness. *Australian Occupational Therapy Journal* 61(6), 424–436.

Westbrook JD, Fong CJ, Ny C, Williams A, Wend O, Cortopassi T (2015) Transition services for youth with autism: A systematic review. *Research on Social Work Practice* 25(1), 10–20.

Whittemore R, Knaf K (2005) The integrative review: updated methodology. *Journal of advanced nursing* 52(5), 546–553.

Øverland S, Grasdal A. L, Reme S. E (2018) Long-term effects on income and sickness benefits after work-focused cognitive-behavioural therapy and individual job support: a pragmatic, multicentre, randomised controlled trial. *Occupational and Environmental Medicine* 75(10), 703–708.

Liitteet

Liite 1 – Hakulausekkeet ja -tulokset eri tietokantoihin

Päivä + tietokanta	Rajaukset	Lauseke	Osumat	Otsikon + abstraktin perusteella koko teksti -lukuun	Koko tekstin perusteel- la valitut (duplikaatit poistettu)
CINAHL 27.4.2020	Advanced search 2014 tai jälk. Peer reviewed Finnish/ english	(RCT OR “randomised controlled trial” OR cost-benefit OR before-after OR follow-up OR “outcome assesment” OR effectiveness OR review) AND (“person* with disabilities” OR “weak labour market position” OR “work disability” OR “work-related problem” OR “worker* with disabilities” OR “people with disabilities” OR “person with disabilities” OR “employment of disabled” OR “partial work ability” OR “partial pension”) AND (“vocational rehabilitation” OR therapy OR “occupational health” OR “modified work” OR “workplace adjustment*” OR “employment service*” OR “Individual placement and support” OR IPS OR “Individual support” OR “supported employment” OR “work ability support” OR coordinator OR “wage subsidies” OR “pre-vocational training” OR intervention*) AND (employment OR “early retirement” OR “ability to work” OR “work participation” OR “capacity for work” OR “working capacity” OR “employability” OR “work ability” OR pension)	137	30	18
Cochrane 11.5.2020	2014 tai jälk.	(RCT OR randomised NEXT controlled NEXT trial OR cost-benefit OR before-after OR follow-up OR outcome NEXT assessment OR effectiveness OR review) AND (person NEXT with NEXT disabilities OR weak NEXT labour NEXT market OR work NEXT disability OR work-related NEXT problem OR worker NEXT with NEXT disabilities OR people NEXT with NEXT disabilities OR person NEXT with NEXT disabilities OR employment NEXT of NEXT disabled OR partial NEXT work NEXT ability OR partial NEXT pension) AND (vocational NEXT rehabilitation OR therapy OR occupational NEXT health OR modified NEXT work OR workplace NEXT adjustment* OR employment NEXT service* OR Individual NEXT placement OR IPS OR Individual NEXT support OR supported NEXT employment OR work NEXT ability NEXT support OR coordinator OR wage NEXT subsidies OR pre-vocational NEXT training OR intervention*) AND (employment OR early NEXT retirement OR ability NEXT to NEXT work OR work NEXT participation OR capacity NEXT for NEXT work OR working NEXT capacity OR employability OR work NEXT ability OR pension)	4 reviews 77 trials	16	1

Liite 1 – Hakulausekkeet ja -tulokset eri tietokantoihin

Päivä + tietokanta	Rajaukset	Lauseke	Osumat	Otsikon + abstraktin perusteella koko teksti -lukuun	Koko tekstin perusteella valitut (duplikaatit poistettu)
SCOPUS 7.5.2020	2014 tai jälk. Final publications English Article/ review Journals Osa P-termeistä jätetty pois (rajattu tila)	RCT OR "randomised controlled trial" OR cost-benefit OR before-after OR follow-up OR "outcome assesment" OR effectiveness OR review AND "person* with disabilities" OR "weak labour market position" OR "work disability" OR "work-related problem" OR "worker* with disabilities" OR "person with disabilities" OR "employment of disabled" OR "partial work ability" OR "partial pension" AND "vocational rehabilitation" OR therapy OR "occupational health" OR "employment service*" OR IPS OR "Individual support" OR "supported employment" OR "work ability support" OR coordinator OR "wage subsidies" OR "pre-vocational training" OR intervention* AND employment OR "early retirement" OR "ability to work" OR "work participation" OR "capacity for work" OR "working capacity" OR "employability" OR "work ability" OR pension	147	38	10
Web of Science 26.5.2020	2014 tai jälk. Topic	(RCT OR "randomised controlled trial" OR cost-benefit OR before-after OR follow-up OR "outcome assesment" OR effectiveness OR review) AND ("person* with disabilities" OR "weak labour market position" OR "work disability" OR "work-related problem" OR "worker* with disabilities" OR "people with disabilities" OR "person with disabilities" OR "employment of disabled" OR "partial work ability" OR "partial pension") AND ("vocational rehabilitation" OR therapy OR "occupational health" OR "modified work" OR "workplace adjustment*" OR "employment service*" OR "Individual placement and support" OR IPS OR "Individual support" OR "supported employment" OR "work ability support" OR coordinator OR "wage subsidies" OR "pre-vocational training" OR intervention*) AND (employment OR "early retirement" OR "ability to work" OR "work participation" OR "capacity for work" OR "working capacity" OR "employability" OR "work ability" OR pension)	135	34	5

Liite 1 – Hakulausekkeet ja -tulokset eri tietokantoihin

Päivä + tietokanta	Rajaukset	Lauseke	Osumat	Otsikon + abstraktin perusteella koko teksti -lukuun	Koko tekstin perusteel- la valitut (duplikaatit poistettu)
Medic 22.10.2020	-	Osatyökyky* osatyökyvyt* vajaakunt* "heikko työmark- kina-asema" AND "ammatillinen kuntoutus" fysioterapia psykoterapia puheterapia työhönvalmennus työvoimapalvelut "tuet- tu työllistyminen" työkykykoordinaattori apuvälineet työkyvyn tuki palkkatuki ratko-malli AND Työllistyminen työkyky* Sairausloma osatyökyvyt- tömyyseläke työkyvyttömyys* osatyökyvyttömyys työelämäosallisuus	11	1	0

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Waghorn ym. 2014	Australia	Arvioida näyttöön perustuvan tuetun työllistymisen (IPS) vaikuttavuutta olemassa olevaan palvelujärjestelmään implementoituna.	MTH (mielenterveyden häiriöt) 18–59-vuotiaat aikuiset, joilla vaikea ja pysyvä psykoottinen häiriö N=208	RCT (satunnaistettu vertailukoe, four site)	Tuettu työllistyminen (IPS)	IPS-ryhmällä 2,4-kertainen todennäköisyys työllistyä kontrolliryhmään verrattuna. Ei eroa työn kestossa, tehdyissä työtunneissa tai töiden vaihtelevuudessa.
Davis ym. 2018	USA	Selvittää, onko IPS-mallin mukainen tuettu työllistyminen tehokkaampaa kuin vaiheittainen ammatillinen kuntoutus PTSD oireista kärsivien veteraanien työllistymisen edistämisessä	MTH Työttömät, alle 65-v. veteraanit, joilla post-traumaattinen stressireaktio (PTSD) N=542	RCT	Tuettu työllistyminen (IPS)	IPS-ryhmään osallistuneista useampi saavutti pysyvän työpaikan kuin toisessa ryhmässä (tilastollisesti merkitsevä ero). IPS-ryhmästä suurempi osuus myös saavutti työn avoimilta työmarkkinoilta sekä suuremmat kumulatiiviset ansiot.
O'Connor & Daley 2016	USA	Testata kognitiivisen kuntoutuksen (12 vko) käytettävyyttä (feasibility) ja potentiaalista vaikuttavuutta tavanomaiseen ammatilliseen kuntoutukseen lisättynä	MTH + neurologinen sairaus Veteraanit, joilla lievä traumaattinen aivovamma ja mielenterveyden häiriö N=18	Pilottitutkimus, satunnaistettu vertailuryhmä	Työhön liittyvien taitojen harjoittelu (Kognitiivinen kuntoutus lisättynä ammatilliseen kuntoutukseen)	12 kk seurannassa työllistyminen vapaille työmarkkinoille oli korkeampaa kognitiiviseen kuntoutukseen osallistuneilla, kuin verrokeilla. Pieni otos, tulos ei tilastollisesti merkitsevä.
Metcalfe ym. 2018	Useita eri maita	Arvioida eri tekijöiden vaikutusta IPS-ohjelmaan osallistujien todennäköisyyteen työllistyä (vrt. vaihtoehtoiseen ammatilliseen kuntoutukseen) Tarkasteltu myös IPS työllistymisprosenttia (vs. ammatillinen kuntoutus).	MTH Henkilöt, joilla vakava mielenterveyden häiriö (esim. skitsofrenia, post-traumaattinen stressi) 21 RCT-tutkimusta	Kirjallisuuskatsaus	Tuettu työllistyminen (IPS)	IPS:ään osallistuvat työllistyivät 2,31 kertaa todennäköisemmin kuin vaihtoehtoiseen ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneet.

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Smith ym. 2017	Useita eri maita	Selvittää näyttöön perustuvien interventoiden tehokkuutta työllistymisen lisäämiseksi henkilöillä, joilla on erilaisia toimintakyvyn rajoitteita (esim. mielenterveyshäiriö, ASD, kehitysvamma)	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita Kohderyhmä vaihteli, suurimmassa osassa osallistujat MT-kuntoutujia, mutta myös mm. autismikirjon häiriöitä (ASD). 46 artikkelia	Kirjallisuuskatsaus	Useita erilaisia interventioita (toimintaterapian alaan kuuluvat interventiot)	Mielenterveyskuntoutujien kohdalla vahvaa näyttöä jatkuvasta tuesta ja sos. taitojen harjoittelusta - vahvaa näyttöä ylipäätään IPS:stä ja muista tuetun työllistymisen toimenpiteistä. Hlöillä joilla kogn. toimintakyvyn rajoitteita ja AS-häiriöitä kohtalaista näyttöä työharjoittelusta/työsimulaatiosta, avustavasta teknologiasta. Fyysisten rajoitteiden kohdalla mm. työpaikalle tehtävistä muutoksista osin kohtalaista näyttöä.
Kaya ym. 2016	USA	Tarkastella, mitkä demografiset tekijät, sosiaalietuudet ja ammatillisen kuntoutuksen palvelut vaikuttivat työllistymistuloksiin	ASD (Autismikirjon häiriö) Nuoret (16–25 v) jotka ammatillisessa kuntoutuksessa N= 4 322	Rekisteritutkimus (logistinen regressioanalyysi)	Useita erilaisia interventioita (ammatillinen kuntoutus)	Puolet ammatillista kuntoutusta saaneista työllistyi, suurin osa osa-aikaisesti. Erilaisilla ammatillisen kuntoutuksen palveluilla ja työllistymisellä oli tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. Ne, jotka saivat työssä tapahtuvan tuen palveluita, työllistyivät 4,3, ja työhön sijoittumispalveluita saaneet 3,15 kertaa todennäköisemmin (OR) kuin ne, jotka eivät saaneet ko. palveluita. Myös kuntoutusteknologiapalveluita, ammatillista harjoittelua, työnhaun apua, ammatillisen kuntoutuksen ohjausta, työvalmiuksien harjoittelua ja muita palveluita saaneet työllistyivät hieman todennäköisemmin kuin ne, jotka eivät saaneet ko. palveluita.
Westbrook ym. 2015	-	Tunnistaa, mikä "siirtymäohjelmissä" auttaa autismikirjon opiskelijoita saamaan kilpailukykyisen työpaikan valmistumisen jälkeen.	ASD 14–22 v Yhtään artikkelia ei sisällytetty	Kirjallisuuskatsaus	Siirtymävaiheen interventiot	Tutkimuksia, jotka olisivat vastanneet sisääntokriteereitä niin, että vaikuttavuutta olisi voitu tarkastella, ei löytynyt

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus-maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Hedley ym. 2017	Useita eri maita	Kuvata saatavilla olevien (työkyvyn) tuki-ohjelmien tuloksia autismikirjon henkilöillä, sekä sitä, mitkä tekijät ennustavat hyviä tuloksia.	ASD Aikuiset, joilla autismikirjon häiriö (sekä kehitysvammaiset, että ne, joilla ei ole kehitysvammaa). 10 katsausta, 50 empiiristä tutkimusta (N= 58134)	Kirjallisuuskatsaus, erilaisia menetelmiä	Tuettu työllistyminen (Eilaisia ohjelmia, esim. TEACCH, SEARCH, NAS Prospects)	Vaikuttaa siltä, että erilaisiin tuetun työllistymisen ohjelmiin osallistuminen johtaa parempiin työllistymistuloksiin Paljon huonolaatuisia tutkimuksia (esim. pieni otoskoko) vaikeuttaa johtopäätösten tekoa.
Marwaha ym. 2014	UK	Arvioida työllistymisintervention implementointia ja testata henkilöstön kouluttamisen vaikutusta verrattuna erillisen työllisyysasiantuntijan tuomiseen tiimiin.	MTH Henkilöt, joilla vakava mielisairaus - toteutuspaikkana kunnalliset mielenterveys-tiimit, aineisto palveluiden käyttäjistä N=106	Implementointitutkimus	Tuettu työllistyminen	Interventiolla positiivisia tuloksia implementoinnin ja lyhyen aikavälinen työllistymisen suhteen.. Malli, jossa ylimääräinen resurssi oli mukana tiimissä, oli hieman tehokkaampi kuin interventio, joka toteutettiin kouluttamalla olemassa olevaa henkilökuntaa (ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä).
Ipsen ym. 2019	USA	Tarkastella nuorille suunnattuihin, työllistymistä tukeviin PROMISE-/ASPIRE- palveluihin sitoutumista työllisyyden ennustajana.	Eilaisia toimintakyvyn rajoitteita Nuoret (14–16.v) jotka saivat täydentävää toimeentuloturvaa (SSI-etuutta) N = 1 241	Rekisteritutkimus/kyselytutkimus (Interventio- ja kontrolliryhmä. Sis. kolme eri tutkimusta.)	Siirtymävaiheen interventio (PROMISE-hanke, ASPIRE)	Vaikutuksen suuruus huomioon ottaen ei tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä työllistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Nuoret, jotka saivat enemmän palveluita, kokivat seurannassa työllistymisensä paremmaksi kuin vähemmän palveluita saaneet. Aiempi sitoutuminen ennusti työllistymistä.
Dowler, & Walls 2014	Useita eri maita	Arvioida tuettujen työvoimapalveluiden vaikutusta	Eilaisia toimintakyvyn rajoitteita Henkilöt, joilla vakava toimintakyvyn rajoite 27 artikkelia	Kirjallisuuskatsaus	Tuettu työllistyminen (esim IPS, DPA)	Tuettu työllistyminen parantaa työllisyydetuloksia (tukea 23 tutkimuksesta). IPS:n tuottamat tulokset parempia, verrattuna mihin tahansa muuhun interventioon (tukea 6:ta tutkimuksesta)

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Del Valle ym. 2014	USA	Tuottaa laadullinen analyysi ammatillisen kuntoutuksen organisaatioiden rakenteellisista elementeistä ja palvelukäytännöistä, jotka ovat yhteydessä vaikuttavien työllisyyttä edistävien "best practice"-käytäntöjen tuottamiseen.	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita Tutkimukseen informantit ammatillisen kuntoutuksen hlökuntaa n=158	Laadullinen tutkimus (multiple case study)	Muut (palveluita tarjoavien organisaatioiden käytännöt)	Tunnistettiin 29 käytäntöä, joiden todettiin tukevan asiakkaiden työllistymistä. Käytännöt jaottuivat lupaaviin organisaatiokäytäntöihin ja lupaaviin palvelun tarjoamiseen liittyviin käytäntöihin. Organisaation rakenteeseen liittyvät käytännöt näkyvät systeemisinä, laajoina muutoksina jotka edistävät innovatiivisia käytäntöjä. Lupaavat palveluiden tarjoamiseen liittyvät käytännöt helpottavat työllistymistä.
Riesen ym. 2015	USA	Tutkia kirjallisuutta räätälöidyn työllistymisen (customized employment) taustalla olevan käsitteellisen ja empiirisen perustan tunnistamiseksi.	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita 15 artikkelia ilman aineistoa 10 aineistoon pohjautuvaa artikkelia (kuvailevia)	Kirjallisuuskatsaus	Tuettu työllistyminen (Räätälöity työllistyminen)	Räätälöity työllistyminen (CE) näyttää myötävaikuttavan työllistymistuloksiin, suorita johtopäätöksiä vaikuttavuudesta ei kuitenkaan voida tehdä.
Nevala ym. 2019	Useita maita	Analysoida kuntoutusinterventtioiden vaikuttavuutta työllisyyteen (ja toimintakykyyn).	Kehitysvamma 38 artikkelia (10 kvantitatiivista tutkimusta, 6 laadullista tutkimusta, 1 monimetodinen, 21 case-tutkimusta). yht. N= 241 080	Kirjallisuuskatsaus	Useita interventioita (mm. tuettu työllistyminen, toisen asteen koulutus)	Toisen asteen koulutus (secondary education) lisää työllistymistä siirtymävaiheessa, kun koulutus sisältää työharjoittelua ja henkilökohtaisen tuen palveluita. Tuettu työ lisäsi työllistymistä avoimilla työmarkkinoilla, ns. työtoiminta taas ei.

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Hagen 2019	Sveitsi	Arvioida työhönsijoittumisvalmennukseen liittyvän pilotin keskipitkiä vaikutuksia Sveitsin järjestelmässä	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita Työkyvyttömyyseläkkeen (disability insurance) piirissä olevat n= 908 (pilottiryhmä) + n=40,710 (kaltaistettu verrokki-ryhmä)	Rekisteripohjainen panee- liaineisto (kaltaistettu verrokki-ryhmä ja DiD-malli). Lisäksi kustannus-hyötyanalyysi.	Tuettu työllistyminen (Työhönsijoittumisvalmennus ("placement coaching"))	Tulosten perusteella kyseessä vaikuttava interventio. Interventio-ryhmälle maksetut etuudet vähenivät verrattuna kontrolliryhmään tuetun työllistämisen myötä eikä ole viitteitä siitä, että vaikutus olisi vain tilapäinen. Kustannushyötyanalyysin eri skenaarioiden perusteella nettohyödyt sosiaaliturvajärjestelmälle 8 000–48 300 CHF (7 290–44 016 €) välillä per osallistuja.
Cimera 2014	USA	Tutkia, onko tuetussa työpaikassa mukana olemisella vaikutusta organisaation kykyyn tarjota vaikuttavia ja tehokkaita työllistymispalveluita.	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita Tuetussa työllistymispalvelussa olevat. N= 62	Rekisteritutkimus (kaltaistettu vertailuasetelma)	Tuettu työllistyminen & työtoiminta	Työntekijät, joiden työllistämispalveluissa oli työtoimintaa, hyödynsivät palveluita pidempään kuin ne, joiden palveluissa vain tuettu työ. Interventio aiheutti vähemmän kustannuksia.
Suijkerbuijk ym. 2017	Useita eri maita	Arvioida ja vertailla erilaisten ammatillisen kuntoutuksen interventioiden vaikuttavuutta	MTH Aikuiset, joilla vakava mielenterveyden häiriö 48 RCT-tutkimusta, yht. N= 8743	Kirjallisuuskatsaus (meta-analyysi)	Useita erilaisia interventioita	Tuettu työllistyminen (SE) ja lisätty tuettu työllistyminen (ASE) olivat tehokkaimpia interventioita työn saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi. Parhaimmat tulokset, kun tuettuun työllistymiseen lisättiin oikeenmukaista taitojen harjoittelua
Sveinsdottir ym. 2019	Norja	Tutkia voidaanko IPS:ää käyttää tehokkaasti tukemaan nuoria aikuisia, joilla on riski varhaiseen työkyvyttömyyteen sosiaalisista ja terveyteen liittyvistä syistä	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita N= 96 18–29 -vuotiaita nuoria aikuisia jotka eivät työssä tai koulutuksessa	RCT	Tuettu työllistyminen (IPS)	12 kk seurannassa IPS:ään osallistuneet työllistyivät todennäköisemmin kuin verrokki-ryhmä, ero oli tilastollisesti merkitsevä.

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Rødevand ym. 2017	Norja	Tutkia kokemuksia IPS-mallin käytöstä henkilöillä, joilla on pitkäaikaista kipua.	Henkilöt, joilla pitkäaikaista kipua N= 8	Pilottitutkimus	Tuettu työllistyminen (IPS)	Vuoden sisällä kolme kahdeksasta osallistujasta työllistyi. Tutkimuksessa painotettiin osallistujien kokemuksia: seitsemän kahdeksasta koki prosessin olleen positiivinen kokemus.
Øverland ym. 2018	Norja	Tutkia työhön liittyvän kognitiivis-behavioraalisen terapian vaikutusta tuloihin ja työllistymiseen neljän vuoden seurannassa.	MTH N= 1193	RCT (pragmaatinen satunnaistettu monikeskustutkimus)	Lisätty tuettu työllistyminen (CBT + työn tuki)	Interventoryhmällä paremmat työllistymistulokset ja työtulot, mutta erot eivät pääosin tilastollisesti merkitseviä. Alaryhmistä suurimmassa riskissä olevat (pitkään sosiaalietuuden varassa olleet) hyötyivät interventioista eniten, ero tilastollisesti merkitsevä.
Deuchert ym. 2017	Sveitsi	Selvittää, helpottaako palkkatuki osatyökykyisten työllistymistä.	Erlaisia toimintakyvyn rajoitteita N= 52	Kenttäkoe	Palkkatuki (Palkkatuki joko mainittiin työhakemuksessa tai ei mainittu)	Palkkatuen maininnan vaikutus riippui ryhmästä. Nuorilla aikuisilla, jotka olivat ammatillisessa kuntoutuksessa ohjelman loppupuolella, palkkatuki ei ollut tehokas keino. Henkilöillä, jotka olivat mukana "job-coaching services" palkkatuki lisäsi yhteydenottoja.
Mattila-Holappa ym. 2016	Suomi	Tutkia millä laajuudella psykoterapeuttisia ja työpainotteisia interventioita on sisällytetty nuorten aikuisten kuntoutussuunnitelmiin ja ennustavatko ne tulevaisuuden työllistymistä.	MTH Nuoret (18–34) joilla heikentynyt työkyky mielenterveydehäiriöstä johtuen, ja jotka ovat määräaikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä 1163 kuntoutussuunnitelmaa	Rekisteritutkimus	Useita interventioita Psykoterapia + erilaiset työpainotteiset interventiot	Psykoterapiainventiot sekä työ-orientoituneista interventioista suunnitellut kuntoutuskurssit ja muu harjoittelu ennustivat nopeampaa työllistymistä. Psykoterapian ja työpainotteisen intervention yhdistelmä oli yhteydessä työllistymiseen.

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Cook ym. (2016).	USA	Tutkia näyttöön perustuvan tuetun työllistymisen palveluiden pitkän aikavälin vaikutuksia.	MTH N = 449	Seuranta-tutkimus (multisite controlled trial eli kontrolloitu monikeskustutkimus)	Tuettu työllistyminen (EIDP)	Tuetun työllistymisen ohjelmaan osallistuneet työllistyivät pitkän aikavälin seurannassa lähes kolme kertaa todennäköisemmin, kuin verokkiryhmä.
Chow ym. 2015	USA	Tutkia työn muokkaamisen mahdollisia työllistymistuloksista johtuvia kustannussäästöjä.	MTH N= 987	Sekundaarinen analyysi vaikuttavuustutkimuksen (monikeskus) aineistosta	Työn muokkaus	Työn muokkaaminen oli yhteydessä kuukausittaisiin SSI-säästöihin, säästöt korkeammat kuin niillä, joilla ei työn muokkausta. Ne, joiden työtä oli muokattu, tekivät enemmän työtä kuin muut, mutta tuntiansio oli pienempi.
Van Egmond 2017	Alankomaat	Selvittää terapeutin työnteon merkitys työhön paluun kannalta syöpää sairastaneilla työttömillä ja työllisillä.	Syövän sairastaneet N= 192	Pitkitäinen kohorttitutkimus	Työn muokkaus (terapeuttinen työ)	Terapeuttiseen työhön osallistuneet palasivat todennäköisemmin palkkatyöhön vuoden seurannassa. Ne, joilla ei ollut työsuhdetta, osallistuivat epätodennäköisemmin terapeuttiseen työhön sekä palasivat työelämään epätodennäköisemmin kuin ne, joilla oli olemassaoleva työsuhde.
Dibben ym. 2018	Useita eri maita	Tarkoituksena arvioida erilaisten interventioiden kustannusvaikuttavuutta.	Erlaisia toimintakyvyn rajoitteita 154 artikkelia Mielenterveysongelmat, tule-ongelmat, hengityselinten ongelmat	Kirjallisuuskatsaus	Useita erilaisia toimenpiteitä	Kustannusvaikuttavuudesta ei juurikaan luotettavaa tutkimusta. Kohtuullisen vahvaa näyttöä myönteisistä työllisyystuloksista työpaikalle suuntautuneista interventioista. CBT:stä, ammatillisesta kuntoutuksesta ja työpaikalähtöisistä interventioista apua alaselkäkipuisille, psykologisista interventioista apua henkilöille, joilla masennusta, tuetusta työllistymisestä henkilöille, joilla mielenterveyshäiriöitä.

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Park ym. 2018	Kanada	Arvioida motivoivan haastattelun vaikuttavuutta.	TULE-ongelmat N= 728	Klusteroitu RCT	Muut (Motivoiva haastattelu)	Työttömillä onnistunut työhönpaluu oli 12,1 % korkeampi interventioryhmässä.
Bartys ym. 2017	Useita maita	Tarkastella, millaista näyttöä on siitä, miten erilaiset järjestelmät toimivat esteinä työhön osallistumiseen.	Alaselkäkipu 57 artikkelia	Kirjallisuuskatsaus	Useita erilaisia toimenpiteitä	Vankkaa näyttöä siitä, että esim. tiukka ja jäykkä kompensatiojärjestelmä, sidosryhmien ja terveydenhuollon välisen yhteistyön puute ja työhön keskittyvän terveydenhuollon puute haittaavat työhön osallistumista.
Echarti ym. 2019	Saksa	Tutkia ammatillisen uudelleen-koulutuksen vaikutuksia tuloihin ja työllisyyspäiviin ensimmäisen kahdeksan vuoden aikana ohjelmaan pääsemisestä.	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita N= 2 399	Retrospektiivinen kohorttitutkimus	Uudelleen-koulutus	Ammatilliseen uudelleen-koulutukseen osallistuminen oli yhteydessä merkittävään työllistymistilanteen parantumiseen ja vähensi riippuvuutta sosiaali-tuista.
Brongers ym. 2019	Alankomaat	Tutkia läheisneuvonpito-intervention (family group conference) käytettävyyttä työelämään palaamisessa.	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita N= 28 Työkyvyttömyysetuutta saavat	Monimetodinen (pre-post-asetelma, feasibility study)	Muut (läheisneuvonpito)	Seuranta kahdeksalle yhdeksästä osallistujasta, näistä viisi palkkatyössä tai vapaaehtoistyössä kuuden kuukauden jälkeen osallistumisesta.
Jiménez-Martín ym. 2019	Espanja	Tutkia palkkatuen vaikuttavuutta Espanjassa.	Erilaisia toimintakyvyn rajoitteita N= 44 780 (työttömät) + 9 373 (väliaikainen työ) + 103 564 (ei toimintakyvyn rajoitetta)	Rekisteritutkimus	Palkkatuki	Pääosin palkkatuki ei ollut vaikuttava toimenpide työelämään siirtymisen kannalta. Joissakin tapauksessa palkkatuilla positiivinen vaikutus: esim. työttömien ikääntyneiden kohdalla palkkatuilla positiivinen vaikutus.

Liite 2 – Taulukko kirjallisuuskatsaukseen sisällytetyistä artikkeleista

Kirjoittajat ja vuosi	Toteutus -maa (empiirinen aineisto)	Tavoite	Kohderyhmä ja otos	Asetelma	Tarkasteltava toimenpide	Päätulokset tutkimuskysymysten kannalta ja muut huomiot
Nevala ym. 2015	Useita maita	Tarkastella työn muokkaamisen vaikuttavuutta suhteessa työllistymiseen, työkykyyn ja kustannus-hyöty -suhteeseen (cost-benefit ratio).	Erlaisia toimintakyvyn rajoitteita 3 kvantitatiivista, 8 kvalitatiivista tutkimusta	Kirjallisuuskatsaus	Työn muokkaus	Kohtalaista näyttöä tietyistä toimenpiteistä (ammattillinen neuvonta ja ohjaus, koulutus + itsensä edustaminen, toisilta saatu apu, muutokset työaika- taulussa, työn organisointi + erityiskuljetus). Edistivät työllisyyttä ja vähensivät kuluja.
Mavranzouli ym. 2014	UK	Arvioida tuetun työllistymisen kustannusvai- kuttavuutta verrattuna ns. tavanomaiseen hoitoon (päivätoi- minta).	ASD N=50	Kustan- nusvai- kutta- vuusana- lyysi	Tuettu työllisty- minen (IPS)	Tuettu työllistyminen oli sekä vaikuttavampi että kustannustehokkaampi kuin ns. tavanomainen hoito.
Saha ym. 2018	Ruotsi	Toteuttaa kustan- nusvaikuttavuusa- nalyysi tuetun työllistymisen hyödyistä verrattu- na tavanomaiseen ammatilliseen kuntoutukseen.	MTH (mielialahäiriöt) N= 61 (33 + 28)	Kustan- nus- vaikutta- vuusana- lyysi	Tuettu työllisty- minen (Individual enabling and support, IES - Interventiossa sovellettiin myös IPS-mal- lia)	IES:n kustannukset olivat vähäisemmät kuin tavan- omaisten toimenpiteiden. Merkitsevää eroa laatu- painotetuissa elinvuosissa (QALY) ei ollut, kuitenkin elä- mänlaatu MANSA-mittarilla parani interventioyhmässä.

Kuntoutussäätiö

Kuntoutuksen suunnannäyttjä